



◆ ADRIANA ZAHARIA

O Suverană la confluența culturilor: vizita istorică a Reginei Maria în America (1926)

În toamna anului 1926, Regina Maria a României a pășit pe pământul american, devenind protagonista unei vizite istorice în Statele Unite. Pe 18 octombrie, Regina Maria a fost primită cu fast la City Hall. Programul zilei prevedea apoi deplasarea către Washington, unde, în cursul serii, suverana urma să se alăture unui program de vizite care cuprindea și momente simbolice pentru memoria națională.

Comunitatea românească din America a așteptat cu mare emoție sosirea suveranei. În Cleveland, s-au făcut pregătiri pentru o primire fastuoasă. Domnul G. Stănculescu, prim redactor al ziarului „America”, împreună cu preoții Ioan Vanca, Elie Pop și Ion Spătaru, au convocat o consfătuire în sala societății „Carpatina”. Un alt detaliu interesant a fost apariția unui reprezentant al sașilor și șvabilor din Cleveland, care a dorit să se alăture inițiativei de a aduce omagii suveranei. Această deschidere către colaborare interetnică a fost privită ca un gest de unitate, întărind legăturile între comunitățile românești din diaspora¹.

În Washington, după sosirea telegramelor și a comunicatelor oficiale, suverana a participat la un dineu la „Casa Albă”, organizat de președintele Coolidge. Evenimentul a generat numeroase discuții privind acordurile comerciale și contractele semnate cu sindicatele de presă. Ziarele, printre care se număra și New York Tribune, au analizat cu atenție toate detaliile. În New York Regina Maria, Prințul Nicolae și Principesa Ileana au vizitat Biblioteca Municipală. Programul a inclus și vizite la instituții importante – de la Camera de Comerț a statului New York, unde regina a luat micul dejun, până la întâlniri cu personalități din mediul de afaceri și instituții culturale².

¹ „Programul vizitelor Reginei în Statele Unite”, *Dimineața*, anul XII, nr. 7536, miercuri 13 octombrie 1926, p. 1.

² *Adevărul*, anul 39, nr. 13145, 23 octombrie 1926, p. 4.



Regina Maria la Casa Albă alături de președintele Statelor Unite ale Americii Calvin Coolidge și de soția acestuia¹.

Sejurul la New York a fost marcat de un program extrem de încărcat, pe care Regina l-a descris de-a dreptul copleșitor: „Viața mea de hotel la New York mi-a lăsat impresia unui vis fantastic. Extrema încordare a traiului meu acolo a întrecut aproape ceea ce ar fi putut îndura chiar și cea mai surâzătoare, cea mai sănătoasă și cea mai rezistentă regină din lume.”

Zilele petrecute în metropola americană au fost dominate de o agitație continuă, între întâlniri diplomatice, recepții și curiozitatea publicului: „Nu mi se lăsa nici timpul să respir, să deschid o scrisoare, să-mi pun florile în apă, să mă pieptăn, să-mi spăl mâinile sau să explic servitoarelor mele, nebunite, cu ce aveam de gând să mă îmbrac.”

Unul dintre momentele cheie ale vizitei la New York a fost recepția organizată la hotelul Ritz-Carlton, unde Regina Maria a strălucit prin eleganță și demnitate regală, în ciuda oboselii acumulate: „Nu voi fi niciodată în stare să-mi explic cum am ajuns, în sfârșit, să intru în rochia mea neagră, cu garnituri de argint, în seara recepției de la Ritz-Carlton. Nu știu cum am izbutit să-mi așez pe cap cea mai strălucită dintre bijuteriile mele și să-mi prind decorațiile pe rochie. Dar, în sfârșit, le-am făcut pe toate și, după câte mi s-a spus, am izbutit să am o înfățișare regească.”

Vizita la Biblioteca Publică din New York a constituit un moment emoționant pentru regină, care a avut ocazia să se reîntâlnească cu Francis Polk, un susținător al cauzei românești

¹ Sursa Foto: Arhivele Naționale ale României.

în timpul conferinței de pace de la Paris: „Numele lui Polk mi-a umplut totdeauna sufletul de un simțământ de recunoștință și acum aflu că am mers alături de el, fermecată de personalitatea lui, fără să-mi dau seama că era prietenul care ne ajutase în nevoie.” Un alt episod istoric al vizitei a fost recepția oficială organizată de Camera de Comerț din New York. Emoționată, dar fermă, regina a subliniat importanța momentului și a rolului feminin în astfel de contexte solemne: „Era prima oară când o femeie era primită în acele săli sacrosancte și fui profund impresionată. Mi se pare că i-am făcut să înțeleagă că niciodată nu m-am simțit atât de mult femeie ca în clipa în care mi se confereau atâtea onoruri ce de obicei se dau numai unui bărbat¹.”

Întâlnire la Biserica Românească din Philadelphia

Un episod emoționant al vizitei a fost întâlnirea Reginei Maria cu românii din Philadelphia, relatat cu patos de ziarul „Unirea Poporului”. Într-o atmosferă încărcată de emoție suverană a făcut o vizită la biserica românească, locul de întâlnire spirituală al românilor din mijlocul orașului. Regina le-a adresat un mesaj: „Am venit cu drag să vă văd pe toți cei care faceți parte din poporul meu. Sunt fericită că am avut prilejul să vă văd. Să trăiți!” Reacțiile nu au întârziat să apară: mame, copii și bătrâni au fost copleșiți de emoție, iar scena a ajuns să fie plină de lacrimi de bucurie și de gesturi de afecțiune sinceră.

Chiar și intervenția poliției a fost necesară pentru a gestiona mulțimea entuziastă. „Când preotul de la altar rosti rugăciunea pentru Rege și Regină, credincioșii izbucniră în urale: – Trăiască Regina! Și ochii toți înotau în lacrimi de bucurie. La ieșirea din biserică, femeile americane se luptau cu poliștii să ajungă în apropierea Reginei. O femeie bătrână căzu îngenușată și, luând mâna Maiestății Sale, o sărută cu lacrimi de fericire²!”

O vizită inedită, întâlnirea cu tribul Sioux

Regina a vizitat tribul indienilor Sioux, în orașul Montana, statul Dakota de Nord. A fost numită *war-woman* (femeie de război), în semn de recunoaștere a faptelor sale eroice din timpul Primului Război Mondial. Șeful tribului, Rez Tomahawk, pictat în culorile de război, a ținut un discurs în care a menționat că femeile pot fi introduse în câmpul războinicilor doar dacă au realizat fapte neobișnuite. Rez Tomahawk i-a dăruit reginei un panăș purtat de războinicii Sioux și a oficiat un ritual al frăției de sânge, după ce a luat o picătură de sânge din degetul reginei. În timpul ceremoniei, șeful tribului a exclamat: „De azi înainte nu mai sunteți Măria

¹ „Regina Maria, Impresiile mele din America”, *Universul*, anul XLIV, nr. 276, sâmbătă 27 noiembrie 1926, p. 1.

² „Regina între pribegi. Majestatea Sa Regina Maria la Biserica românească din Filadelfia”, *Unirea Poporului*, anul VIII, nr. 47, joi 21 noiembrie 1926, p. 1.

Voastră, ci sora poporului american al Siouxilor!" Ceremonia s-a încheiat cu un dans de război, însă, în mod simbolic, de această dată nu s-a fumat pipa păcii¹.

În presa engleză, „Daily Express” a descris entuziasmul, comentând ironic fenomenul și evidențiind o oarecare discrepanță între așteptările unei vizite prezidențiale și primele reacții ale publicului față de o regină. Astfel, „Daily Express” a publicat un articol intitulat „Spasmul regal în Statele Unite”, care a avut un succes colosal. Articolul a fost reprodus de presa americană și comentat pe larg. „Daily Express” scrie ironic despre „grava criză” provocată de lupta dintre cele două mari hoteluri din New York, „Ambassador” și „Piața”, pentru onoarea de a o avea pe regină clientă. Publicația descrie luxul fantastic al apartamentelor rezervate suveranei și meniurile servite reginei².

Mesajul Reginei către națiunea americană



3 noiembrie 1926, Oregon, cină oferită în onoarea Reginei Maria³.

¹ „M. S. Regina României la indienii Sioux”, *Universul*, vineri, 5 noiembrie 1926, p. 1.

² „Presa americană despre vizita Reginei”, *Dimineața*, anul XXII, nr. 7158, duminică 31 octombrie 1926, p. 1.

³ Sursa Foto: Courtesy Oreg. Hist. Soc. Research Library, bb013085, www.oregonencyclopedia.org

Printre toate aparițiile și discursurile, unul dintre momentele definitorii ale vizitei a fost mesajul transmis de Regină Maria către națiunea americană. În cuvinte alese și pline de sinceritate, regina a mulțumit tuturor pentru eforturile depuse în sprijinul României, invocând o legătură de fraternitate și solidaritate între popoare.

„Am venit aici pentru a mulțumi tuturor pentru eforturile supraomenești pe care le-ați făcut în scopul de a ne ajuta. Vreau să le spun tuturor americanilor... Pentru tot ce ați făcut, sau ați încercat să faceți, vă iubesc din adâncul sufletului meu și vă mulțumesc. Am traversat oceanul pentru a pronunța aceste cuvinte oriunde mă voi afla. În toate părțile Americii se găsesc oameni care au venit în ajutorul țării mele. Vreau să îi iau de mână, să mă uit în ochii lor și să le spun din adâncul inimii cât le suntem de recunoscători pentru jertfele pe care le-au făcut. Voi sunteți o națiune tânără, înflăcărată de idealuri. Și sufletul meu este tânăr. În această direcție vom descoperi legătura care ne unește, credința comună că dreptul naște dreptul și că binele, adevărul, generozitatea trebuie să fie create prin muncă și dragoste¹.”

În timp ce programul oficial al vizitei era extrem de încărcat, Regină Maria a reușit să participe la evenimente ce i-au evidențiat atât eleganța, cât și legătura cu oamenii. La banchetul organizat de Clubul Bancherilor, suverana a străbătut pe jos străzile New York-ului, fiind aclamată de mii de spectatori. Deși ziua era marcată de întâlniri oficiale – inclusiv vizitele la Universitatea Columbia – semnele de recunoștință și afecțiune din partea publicului au constituit un element definitoriu al vizitei. Un alt moment de reper a fost acordarea titlului onorific de colonel al Gărzii Naționale din New York, eveniment ce a avut loc în Brooklyn. Această distincție, primită cu mare entuziasm de către suverană, a fost un simbol al recunoașterii eforturilor depuse de Regina Maria în consolidarea legăturilor diplomatice și culturale dintre cele două state.

Vizita Reginei s-a încheiat în 24 noiembrie 1926 și a fost un adevărat succes. „Mare onoare și mare cinste a câștigat țara noastră în America și-n toată lumea, prin călătoria Majestății Sale în lumea de peste apă. Mai mare decât dacă am fi cheltuit sute de milioane cu cărți și cu gazete scrise în limba engleză despre România”, scria ziarul „Unirea Poporului”. „Încântați de Regină, americanii au prins dragoste și de țara noastră, de unde noi vom avea multe foloase și ajutoare².” Relatările ne oferă, chiar și la aproape un secol distanță, o imagine vie a entuziasmului, a provocărilor și a frumuseții unei perioade în care România și America își căutau, prin gesturi și cuvinte, un teren comun de înțelegere și prietenie.

¹ „Mesagiul Reginei Maria către națiunea americană”, *Adevărul*, anul 39, nr. 13146, 24 octombrie 1926, p. 4.

² „Regina între pribeghi. Majestatea Sa Regina Maria la Biserica românească din Filadelfia”, *Unirea Poporului*, anul VIII, nr. 47, joi 21 noiembrie 1926, p. 1.



◆ MIRCEA POPA

Amintirea lui Horea

Una din caracteristicile literaturii noastre din toate timpurile și din toate epocile a fost aceea a aderenței sale extraordinare la istorie, la evenimentul trăit. Între *memoria istorică* și *memoria colectivă*, populară, are loc un sugestiv proces de osmoză, de suprapunere și interferență care dau faptelor istorice durabilitate și trăinicie. Mai toți marii domni, conducători de răscoale și răzmerițe, haiduci și alți exponenți ai dorințelor colective au devenit eroi de balade, legende, tradiții, amintiri etc., care s-au perpetuat, de foarte multe ori, prin timp, până la noi. Este și cazul publicistului german Norbert Fisch, care, vreme de mai multe săptămâni, a colindat prin satele Munților Apuseni, adunând din gura sătenilor cu casele răzlețite pe înălțimi, amintiri, fapte, tradiții, informații diverse, pe care moșii întâlniți în cale le păstrau despre sufletul eroic al „Crăișorului” lor, care, pentru o clipă memorabilă de istorie, în 1784, a însuflețit gândurile, idealurile de libertate socială și națională ale moșilor din Munții Apuseni, conducându-i la luptă împotriva asupririi. Ecoul faptelor și spuselor lui sunt încă vii printre urmașii celor de atunci și, în ciuda faptului că de la mărețul eveniment au trecut peste 200 de ani, dârjii locuitori ai Munților Apuseni n-au uitat mai nimic. Ba chiar mai mult. Peste memoria întâmplărilor de atunci s-au sedimentat altele noi, îmbogățind cele de demult cu depuneri provenind din alte straturi de memorie, precum rocile stratificate din munții lor fără seamăn și conturând din ce în ce mai clar o efigie dăltuită în bronz. Apoi, memoria lor nu numai că este prodigioasă, dar este și *modelatoare*, impregnată de un vizibil aer de *exemplaritate*, și în același timp activă, vie, informatorii și povestitorii faptelor petrecute în munți, putând fi comparați, nu de puține ori, cu adevărați mânuitori de condei, căci relatarea capătă nu de puține ori o tentă literară vizibilă. Iată un astfel de exemplu privind prinderea lui Crișan:

„Prin pâcla neagră a nopții și cu multă băgare de seamă o porniră pe potecă la deal în desagă cu pita cu miezul amar ca veninul trădării. La locul dinainte stabilit Crișan aștepta cu nerăbdare nu pita, ci veștile din sat. O presimțire lăuntrică îi prevestea că peregrinările lui luaseră sfârșit. %n ziua ce trecuse ațipise o clipă în cetinișul bradului în care se aciuă și pentru o clipă în fața privirilor lui apăru luna cu fața înroșită ca sângele ce se scurgea din paharul lui Cain îngenunchiat în fața lui Abel. Două mogâldețe venite prin noapte îl făcură să tresară din visarea lui. Strânse bâta în mână cu putere dar recunoscându-l pe Zachei Târziu, ce se apropia

gâfâind, răsuflă ușurat. Omul cu ortacul său se apropiară lăsând desaga să cadă la picioarele lui Crișan, zicând: «Bine te-am aflat căpitane!» Zachei îi povesti apoi despre gornicii și cătanele văzute, iar sluga îi spuse cum că ar da popa o petrecere și că venise grofu în sat și de aceea ar fi venit cătanele și gornicii, minciună ticluită de el pentru a destrăma temerile lui Crișan.”

Sasul Norbert Fisch a iubit cu ardoare zona Munților Apuseni, despre care a scris patru cărți: *Țara moșilor-farmec și istorie* (2002), *Istorie și pitoresc în Munții Apuseni* (2008), *Legende și povestiri din Munții Apuseni* (2010) și *Horia, Cloșca și Crișan în folclorul moșilor* (2011), completând prin cercetările sale cele adunate de Ovidiu Bârlea, Florian Dudaș, I.D. Bălan, sau studiile istorice serioase semnate de Nicolae Densusianu, David Prodan, Ion Lupaș, Nicolae Edroiu ș.a. Una din aceste cărți, cea din 2011 a fost prefațată de mine, ceea ce mi-adat prilejul să investighez tradițiile românești cu privire la Horea și să iau act de completările făcute de Ion Taloș în seria scrierilor despre Horea patronată de Nicolae Edroiu și Ladislau Gyemant, *Izvoarele răscoalei lui Horea. Izvoare narrative* (vol. V, seria B), completându-le cu *Legende și tradiții populare din Munții Apuseni* (2007), adunate și comentate de Ion Taloș, ilustrând marea varietate a folclorului moțesc și capacitatea sa de enormă productivitate. Uneori nu știm unde se oprește tradiția și începe literatura, fie ea cu puternice rădăcini folclorice. Iar o pagină din cartea despre capii răscoalei populare a moșilor din 1784, așa cum o concepe Norbert Fisch: „Mai vorbiră despre una, despre alta, dar deodată un fluier prelung spintecă noaptea de după creasta dealului. Sluga vânzătoare se năpusti asupra lui Crișan prinzându-l cu brațele vânjoase și căzând amândoi în zăpadă. Atunci Zachei, văzând trădarea nemernică a slugii, îi căută grumazu cu mâinile și cuprinzându-i beregata între ele îl făcu să-l scape pe Crișan din strânsoare. Când acesta se ridică din zăpadă văzu cum din toate părțile mohoande uriașe se strângeau într-un cerc în jurul lor... Cătanele îl smuciră și ridicându-l îl porniră la vale între spângile ce se înghiortau în coastele lui ca niște colți de uriași, iar el privindu-l pe Zachei, care pășea alături, ridică fruntea lui înaltă zicându-i: «Nu te teme frate, pentru că lucrul pornit de noi n-o să rămâie negata!»”

Se poate observa aici nu numai frumusețea și cursivitatea relatării, ci și plasticitatea ei, registrul imaginativ viu și foarte expresiv în care povestitorul popular îl plasează. Apoi, în al doilea rând, el are de transmis un mesaj, *mesajul de exemplaritate a comportării lui Crișan*, care crede până în ultima clipă în cauza pentru care au pornit lupta. Acest mesaj al exemplarității eroului este cel care va fi preluat apoi peste timp de alți și alți povestitori, de alți și alți creatori. Căci întreținerea *cultului marilor eroi ai nației*, a acelor luptători și martiri care și-au jertfit viața pentru o cauză, pentru o idee, apărând din sânul poporului în momente de cumpănă pentru a-i întreține moralul și a-i arăta calea ce duce spre viitor (de unde vorbele lui Bărnăuțiu la Blaj: „Țineți cu poporul, ca să nu răătăciți!”), a devenit pentru urmași o cauză nobilă, un act de *pedagogie națională*, apelul la trecut făcându-se de fiecare dată spre a se arăta calea viitorului.

Așa se întâmplă și în 1900, când toate gândurile românilor erau proiectate în viitor cu ocazia intrării într-un nou secol, un colaborator al cotidianului „Tribuna” de la Sibiu, scria aceste magice cuvinte: „Două spirite generoase și sfinte ale neamului nostru trebuie să ne inspire acum în preajma noului secol. Spiritul nemuritorilor *Horia și Iancu...* Amândoi expresia cea mai puternică a individualității și tăriei românești... Din secolul ce a murit... ducem cu noi *oțelita hotărâre de a lupta până la unul și până la capăt pentru drepturile și libertățile neamului nostru!* Spirite sfinte ale neamului, *Horia și Iancu!* Despărțindu-ne de secolul mort, noi salutăm noul secol în numele idealelor voastre”.

Cel care s-a aflat în fruntea iobagilor din Munții Apuseni la anul de grație 1784 a reprezentat încă din timpul zbuciumatei mișcări populare *un prototip de conducător și un strateg de cea mai pură extracție democratică*, dobândind încă de pe atunci prerogativele unui erou de legendă: „Când a fost *Horia-mpărat / Domnii nu s-au desculțat / Nici la masă n-au mâncat*” spune cântecul popular care l-a ridicat pe moțul Nicola Ursu din Albacul Câmpenilor la înalta demnitate de *Rex Daciae*. Ni se pare firesc de aceea ca generația pașoptistă transilvăneană să facă din figura lui *Horia* un port-drapel, iar *Avram Iancu* să facă aluzie la lancea lui pentru a dobândi libertățile de care avea nevoie nația română („Nu cu argumente diplomatice, ci cu lancea lui *Horia...*”), după cum tot atât de firesc ni se pare ca imediat după înfrângerea revoluției, bihoreanul *Dimitrie Sfura* să scrie în primul almanah redactat de junimea studiosă de aici nuvela *Cursoriul lui Horia*, pe care a publicat-o în almanahul *Diorile Bihorului*. Apoi, în perioada imediat următoare, când absolutismul habsburgic își întărește pozițiile în Transilvania, prin acel pact dualist din 1867, nu alta a fost riposta tinerei generații de intelectuali români decât protestul voalat, prin apelul la figura de legendă a lui *Horia*. E vorba de apariția la 1867 a romanului lui I.C. Drăgescu *Noaptea carpatine sau istoria martirilor libertății*, în care se pun pentru întâia dată în fața poporului român mărețele fapte ale acestor jertfiți pentru dreptate, cu scopul de a le inculca speranța în cauza sfântă a luptei pentru libertate. În 7 nopți la rând sunt evocate fapte și întâmplări ale acestor lupte, văzute de martora *Salvina*, în stilul avântat al oratorismului și profetismului lui *Lamennais* și cu ecouri vizibile din *Cântarea României* a lui *Russo*. Tonurile înaripate au fost atât de puternice, mesajul de libertate și ridicare la luptă pentru cauza ei atât de contaminante, încât au stârnit suspiciunea și furia autorităților împotriva autorului, pe atunci student la Facultatea de Medicină din capitala Ungariei, unde s-a și tipărit romanul. Urmarea a fost că opera sa a fost imediat interzisă, iar autorul ei a trebuit să fugă de la Pesta la Graz, iar de acolo la Turin spre a-și continua studiile. Totuși cartea s-a răspândit pe căi ilegale în toate provinciile românești, lectura sa întărind conștiința națională a cititorilor, dorința lor la rezistență și luptă pentru dobândirea drepturilor uzurpate.

N-a trecut mult și un alt ardelean, profesorul *Ioan Pop Florantin* publica, în 1885, la Iași, romanul *Horea*. Spre deosebire de romantismul avântat al lui I.C. Drăgescu, el ținea să-și

păstreze povestirea în limitele stricte ale autenticului, de unde și precizarea din subtitlu „Roman original după actele istorice publicate de A. Papiu, A. Odobescu, N. Densușianu și tradiție”. Fabulația lui are din această cauză o putere de acțiune limitată, întreg romanul având aerul unei simple cronici literaturizate a evenimentelor istorice.

Desprinderea de istorie și descoperirea ficțiunii va avea loc odată cu prozatori de tipul lui Rebreanu, care ne oferă în 1929, în *Crăișorul*, un prim roman reușit, având în centru evenimentele din 1784, sau Pavel Dan, care ne va oferi și el cu *Iobagii* (1937) o frescă de mare forță realistă a acelorași evenimente. Faptul narativ devine acum parte integrantă a unui sistem epic coerent, în care accentul cade pe creația epică în spiritul documentelor, asigurând însă și o dimensiune psihologică de mare forță tipurilor umane. Acest aspect poate fi surprins și în proza de densă respirație narativă a lui Oscar Walter Cisek, care a produs în trilogia *Pârjolul* un model de reconstituire istorică de mari dimensiuni, în care scenele de masă alternează ingenios cu scenele de gen și meditația filosofică asupra destinului tragic al umanității.

Tradiția romanului istoric, cu scene impunătoare de mase, cu eroi puternici, care se jertfesc pentru neam a fost continuată în literatura noastră de numeroși scriitori, atrași de tragismul subiectului, alți prozatori contemporani, între care îl amintim pe Eugen Uricaru cu romanul *Vreme în schimbare* sau pe Radu Selejan cu *Roata fără sfârșit*, care reiau din alte unghiuri de vedere fapte și oameni din timpul răscoalei moților. Cel dintâi prin abila suprapunere de planuri care așază față în față pe erou (Horia) și pe trădătorul său (Nuț Mătieș), celălalt prin încercarea de adecvare a tonului povestirii la ritmul și simbolistica personajelor, la portretistica conducătorilor răscoalei, surprinși în ipostaze esențiale pe canavaua marilor nemulțumiri populare. Vibrante ca mesaj și acțiune, romanele amintite mai sus, ca și piesele de teatru *Horia* (1891) a lui Ghiță Pop sau *Horia la împăratul* a lui Mircea Vaida, reprezintă tot atâtea realizări ale literaturii noastre în încercarea de restituire cât mai fidelă a faptelor trecutului și a semnificației lor programatice pentru urmași.

Cel mai important moment literar produs de marea revoltă moțească este reprezentată de tragedia istorică în cinci acte, *Horea*, scrisă de studentul român budapestan Ghiță Popp, în 1891, editată de Societatea „Petru Maior” a junimii române studioase din Budapesta, pe care acesta a citit-o în cadrul Societății, iar conducerea acesteia a luat hotărârea s-o publice și s-o răspândească printre români, urmând ca veniturile realizate din vânzarea ei să revină societății (anterior Societatea a mai încercat o asemenea experiență cu *Procanonul* lui Petru Maior). În *Introducerea* care precede piesa sunt oferite publicului amănunte cu privire la discuțiile din cadrul Societății și din comisia de analiză instituită, care și-a finalizat lectura, propunând-o spre edita a găsit piesa ca fiind „prima lucrare dramatică scrisă în iambi, cât și modelarea momentului tragic al revoluțiunii lui Horea formează un progres pe terenul literaturii noastre de acest gen.” Piesa se deschide cu moto-ul: „Când dreptul tău cu bine nu-l poți scoate,/ ia

arma-n mână, arma-ți dă dreptate.” Piesa este susținută de câteva personaje principale, cum ar fi Horea și tovarășii săi, soția (Dochia) și Ileana, fiica lui Horea, și Nuțiu, mirele Ilenei, de partea românească, și nemeșii maghiari Kemeny, Nopcsa, Mailath, Fiath, Kep, Negul, Hunfy și soața acestuia, care alcătuiesc tabăra nemeșilor. Mulțimea românilor revoltați este completată cu iobagi din Hațeg, Abrud, Zarand, care vor lua parte la răzvrătire, dând foc conacelor domnești, cerând ștergerea iobăgiei și recunoașterea ca „natio” a românilor. Horia apare ca un personaj demn și hotărât, decis să „curme odată înjosirea la care sunt supuși iobagii români din munți, care sunt tratați doar ca vite bune de muncă”. El pretinde că posedă înscrisuri de la împărat, în urma celor trei drumuri făcute la Viena, și că aceste înscrisuri trebuie să se îmbunătățească soarta semenilor lui din munți. Nemeșul Kemeny, căruia îi arată situația, refuză a-i lua în seamă cererile, susținând că împăratul nu le poate face dreptate fără consimțământul lor. La care Horea declanșează lupta, dorind să-i țină pe domni la strâmtoare, dar să nu fie uciși copii și femei. Răsculații nu mai țin cont de astfel de deosebiri, dând foc caselor, conacelor, arzând și prădând. Nobili se baricadează în cetatea Devei și cer ajutoare împărătești, care ripostează fără milă, ucigând oameni nevinovați, și amenințând cu „roata” pe răsculați. Trupele intră în munți, comit nelegiuiri, iar în cele din urmă Horea e vândut de către prezumtivul ginere Nuțiu. Întreaga schelărie dramatică e văzută circular și antinomic, unii sus și alții jos, cu tabere autarhice, confruntându-se pe viață și pe moarte. Piesa se remarcă prin câteva tirade exaltate, bine reliefate, agitatorice, fixând în termeni extrem de motivați, un program de pretenții peste care nu se mai poate trece.:

Voi care sunteți huliți pe vatra voastră
Voi care sunteți goniți din brazda voastră
Români din toate unghiurile țării
La arme alergați! Din culme-n culme,
Din munte-n munte buciumul răsune!
Ca norii cerului, ca valul mărilor
Așa vă încruntați, așa veniți,
La luptă pe viață și pe moarte.

Chemarea lui are succes, și răsculații îl urmează, după ce Crișan le explică într-o altă tiradă cum am ajuns robi la unguri, deși ne tragem din neamul vestii al romanilor. El explică cum Traian a cucerit Dacia, dar apoi la atacurile repetate ale barbarilor din răsărit, a trebuit să plece, părăsind Dacia, dar „romănu e moșnean vechi” pe aceste locuri: „Potopul a trecut, noi am rămas!” Din păcate, noii asupritori ne-au făcut iobagii lor, încât românii transilvăneni sunt siliți să cerșească. Pentru ilustrarea situației, se recurge la câteva versuri populare: „Plecat-au moșii la țară,/ Cu cercuri și cu ciubară,/ Și cu tocure de rășină,/ În țară după fărină!/ Munții noștri aur poartă/ Noi cerșim din poartă-n poartă!”

Piesa de 88 de pagini, dispune de cinci acte și o sumedenie de tablouri. Ea ilustrează în cel mai înalt grad trezirea conștiinței naționale în rândul tineretului studios de la Budapesta, anunțând pornirea luptelor politice, în vederea emancipării sociale, pentru dreptate și recunoașterea naționalității noastre.

E de remarcat persistența cultului lui Horia la românii din munți, cult care va fi preluat apoi de Avram Iancu, unul fiind numit crai, altul împărat al moșilor, așa cum o face și Eminescu în poezia *Horia* sau în romanul *Geniu pustiu*, acesta din urmă reconstituind luptele duse de moșii lui Iancu.

În acest sens cărțile mai recente ale lui Norbert Fisch, despre care am vorbit în deschidere își au rolul lor bine precizat. Ele au pus prolema continuității unor vechi tradiții orale în munți, pe care el le-a scos la lumină, reconfirmând, dacă era nevoie, a are menirea să ne confrunte astăzi cu modul în care personajele istorice și faptele lor au fost filtrate de timp și mai constituie încă obiect de preocupare într-o zonă geografică distinctă, relevantă pentru specificul ei etnografic, folcloric, lingvistic, spiritual. Faptul că locuitorii din zonă mai vorbesc astăzi cu lux de amănunte despre portretele fizice ale conducătorilor răscoalei, că sunt în stare să deceleze cauzele care au dus la tumultul țărănesc, modalitățile concrete de mobilizare ale luptătorilor principalele ciocniri armate, dar mai ales luxuriantul bagaj de amănunte și detalii care însoțesc prinderea și pedepsirea capilor răscoalei dovedește că ne aflăm încă într-o zonă spirituală vie, creatoare, depozitară de istorie, în care memoria evenimentelor trecute joacă atât un rol catharsis, cât și unul taumaturgic și soteriologic în același timp. Astfel spus, istoria deține aici un rol hierofanic precis, în care sacrul (memoria colectivă a strămoșilor) este coborâtă la nivelul profanului pentru a-și îndeplini rolul desemnat de Istorie. Iar Țara Moșilor este tărâmul de legendă unde mitul și istoria se înfrățesc în fiecare zi cu viața oamenilor Muntelui, într-o țesătură de legendă pilduitoare și inextricabilă.

Leonid Dimov și amintirea lui Horia

Nimeni n-ar fi bănuț, și cu atât mai puțin fanii oniristului poet de mai târziu, că tânărul Dimov din faza predebutului său editorial se va opri cu atâta încântare și înțelegere asupra teritoriului plin de o mitică obsesie a dreptății care este cel al Munților Apuseni. Moșii de aici, în sărăcia lor legendară, bătuită mai puțin de obsesia matricială a aurului dacic, furat de sub picioarele lor de străinii asupritori, cât mai degrabă de amintirea însângărată a martiriului celor trei căpitani ai lor i-au chemat să se răscoale în 1784, dintre care doi au sfârșit frânți în chip barbar pe roată, vor exercita o influență atât de hotărâtă și persistență asupra imaginarului său psihologizant-vizionar, încât prezența lor obsesivă în ADN-eul moșului de rând să nu devină și pentru el o moștenire testamentară. Tânărul student a simțit că nu poate trăi în mijlocul acestor

ființe generoase și omenoase și pure, fără să le preia și povara trecutului pe umeri. Umbra lui Horia, care plana asupra tuturor satelor, locurilor, pădurilor, apelor, munților a devenit mustura vie a locurilor pe unde a umblat, încât silueta sa justițiară să nu capete consistența martirajului sacrificial al neamului moțesc. Încet-încet a prins contur și s-a încheat în mintea sa icoana străluminată a destinului neamului românesc, condamnat să-și ducă crucea unei împilări milenare, născătoare de ideea unui prohod versuit, sub forma unor Litanii pentru Horia, repuse în circulație de Editura Școala Ardeleană la 240 de ani de la răscoala moțească. Pentru tânărul Leonid Dimov, răzmerița țărănească sin Munții Apuseni a fost cea care a aprins flacăra dreptății și care a anunțat marea revoluție europeană împotriva inegalităților de clasă, așa cum o spune în Predoslovie: „Revoluția lui Horea a fost un țipăt împotriva nedreptății. Egalitate, libertate, fraternitate, iată simboluri care, cam în același timp, au fost apărate cu sânge și primejdii pentru ființa națională a Franței, de pildă, după veacuri de civilizație și scârbă împotriva a ce însemna superbia nejustificată a aristocrației, a nemeșugului, cum ar fi zis moșii.” Această domnie a unei aristocrații vetuste, trebuia să înceteze, iar dreptul natural a restabilit egalitatea civilă a fiecăruia cu fiecare. Horia a purtat în el această flăcăra a vestirii unui nou început, fără perpetuare unor privilegii care însemnau pentru alții sărăcie lucie, muncă istovitoare, degradare fizică și spirituală, Sistemul anacronic de tip iobăgesc trebuia neaparat înlăturat, iar oamenii liberi ai munților trebuiau să-și recapete demnitatea. În numele lor a suferi Horia și ortacii săi cumplitele chinuri diavolești ale Habsburgului vienez. Pedepsele diavolești suferite, l-au așezat printre marii martiri ai nației. Icoana lui martirială, semănând leit cu Isusul-cristic, i-a conferit loc de seamă în iconostasul credinței neamului: „Dar, Doamne, ziua lui se-nlocuise/ cu numai rafturi doldora de vise,/ De vise bune și de vise rele/ Cu păcăleli și cucuvele/ Cu șapte mâini și-un gât îndurerat/ Ducând deasupra vânat cap tăiat/ Ce-n bolbor, bale roșii spumuia/ Și reci cuvinte fără șir rostea.” (Balada nojițelor).

Rostirea cu iz de prohod a versetelor dimoviene ridică acest crâmpei de rugăciune la nivel simbolic: dreptul tuturor celor care suferă la libertate. Adoptând un limbaj de suprarrealism oracular, cu trimiteri firești la izvoadele scrisului arghezian și barbian, aluziv și încifrat, protestul dimovian capătă o indigenare specifică, de o arhitate frapantă, de tip arhetipal. Versul lui Dimov strălucește cu literare aurite de parc-ar fi scris pe iaga icoanelor țărănești, în imagini hieratice și tremurătoare, precum cartea de rugăciune de pe grinda casei sau de sub opaițul cu flăcăra nestinsă: „ Mă rog, totul a fost și-a rămas/ Așa precum a fost odată:/ Lărgesc niște meșteri iconostas/ Ca să încapă-n el lumea toată” (Canonizare). Răzmerița moțească a avut cauze cât se poate de bine rostuite, deoarece la cisma grofească de pe grumazul iobagului s-a adăugat și aceea a ostașului împărătesc, dornic să ia cât mai mare dare pentru împărat. Pădurile le-au fost zălogite, vitele numărate, feciorii transformați în slugi. Moșului nu i-a mai rămas decât stânca muntelui pe care să-și culce blestemele înmulțite: „În

țara lor de codri, cu lume nevoiașă/ Doar grofii și călăii se-ngâmfă și se-ngrașă./ Nu-i mai încap
Bălgradul și Deva laolaltă/ Prea scundă li se pare Biharia înaltă./ Mestecenii se pleacă în urma
lor întruna/ Și li se face scoarța mai vânătă ca pruna./ ... Stă Horia în creștet și crai și căpitan./
În vale-i strajă Crișul, și-n poarta lui: CRIȘAN”.

Litaniile lui Dimov seamănă leit cu stampele argheziene din 1907 și se răsfire în cântece
sincopate ca-n doinele buciurnate de Dan Botta. Iluzia modernismului avangardist le strecoară
un fir de apă creață care scapătă strălucire de oglindă în ciubărul așezat la poarta odăii.
Imaginea lor surprinde scene bine înșirate pe ața amintirii, precum scăpărări din Zărand, din
munca băieșilor, din audiența la împăratu, din carnavalul prefigurate ale sărbătorilor, din
aruncarea nucilor bătrânei din straița bătrâneții, din crâșma din Albac, din tabăra răsculaților,
din hârnicia servilă a vlădicii, din vaierul clopotelor chemând la ceasul dreptății. Din toate
aceste instantanee se încheagă filmul mut al unui tumult sunând a-ngropăciune, care capătă pe
alocuri desfășurarea năvalnică a versului popular, iar prin cuvintele plângerii străbat țepușii de
lumină ai cuvintelor neoase, moțești. Împrumutând de la aceștia limbajul lor zgrunțuros, cu iz
de glod aurit și cu rășină de brad cald mirositoare, Leonid Dimov croiește o troiță singuratică la
margini de pădure, unde trecătorul se simte obligat să-și facă cruce, amintindu-și de oasele
strămoșilor. Versul dibaci împletit din caiere și fire amestecate, rămâne asemănătoare unei
catrințe țărănești tocmai bună de făcut păretar pentru eternitate. Țesătura lui măestrită își
profilează șterse dar uimitor de vii, într-o nervură dominată de imaginile matriciale ale
neamului, în mijlocul cărora se prefigurează figura lui Horia. E vorba de moștenirea spirituală
a acestui ținut care se închină zilnic la steaua acestui ținut miraculos de energie românească,
care și-au trăit viața și speranțele cele mai intime legate de emanciparea socială și națională:
„Cresc în umbră și-n neștire/ Brazii: codru-n cimitire/ Și s-așază căpătâi/ Schingiuților dintâi.//
Iar apoi de pe roată/ Strânși bucată cu bucată/ Ochii parcă ar fi ai lor/ Inima a tuturilor” (Jale).

Venit trei ani la rând într-un fel de practică de specialitate, vizând topografia și ecologia
râurilor din Munții Apuseni, studentul Leonid Dimov va descoperi cu uimire și iubire un
teritoriu de arhitate de care va rămâne îndrăgostit toată viața. Trăind aceste mirifice veri, el a
rămas marcat de viața simplă în comuniune cu natura dusă de acești oameni ai munților și s-a
lăsat contaminat de obiceiurile, vorba și omenia lor discretă dar trainică, convertindu-l la
calitatea de aspirant la Scormonind prin apele și țarinele pline de povești ale locurilor, el s-a
pătruns de adevărul credinței moțești că marii lor luptători pentru libertate, au rămas în
conștiința fiecăruia un lăcrămar îndoliat, de puternică autenticitate. Cartea este însoțită de
sculpturile în lemn ale lui Ion Vlasiu, și de prezentări pertinente semnate de Ion Pop și Bogdan
Lefter.



◆ HOREA PORUMB

Acei ani...

M-am născut la Cluj.

De la tata știu despre concertul dat de George Enescu la Opera Română din Cluj, cândva, în anii dintre cele două Războaie. Sala fusese arhiplină. Studenții umpluseră galeria până la refuz. Concertul a fost un triumf. La sfârșitul spectacolului, tinerii s-au adunat în preajma porții artiștilor, pe latura „dinspre oraș” a clădirii, așteptându-l pe maestru. Când a ieșit, au izbucnit urale. Studenții l-au luat pe sus, ducându-l pe brațe. L-au suit într-o birjă. Au deshămat caii și au tras-o ei, flăcăii, pe străzile orașului, până la hotel. Mi se pare că era hotelul Astoria, dar nu mai sunt sigur...

Tata s-a nimerit să călătorească, odată, în același compartiment de *wagon-lit* cu George Enescu. Îmi povestește că, înainte de culcare, Enescu a scos din bagaj un gât de vioară și, silențios, și-a exersat digitația.

Am fost de față când l-au ridicat pe tata. Cei patru oameni ai legii, în uniformă, au venit după căderea serii. Ne-au cerut să rămânem toți într-o odaie. Mai întâi, tata a stat de vorbă cu indivizii în camera alăturată. Am lipit paharul de ușa și urechea de pahar, sperând să aud ceva. În zadar.

Tata iese, palid și ne spune că ne va părăsi.

– Să-i dai în grija bunicilor de la țară, a mai apucat să-i lanseze mamei.

Așa se face că toți frații am ajuns în acel colț de rai.

Bunicii trăiau din ceea ce le aducea grădina. Zarzavaturi, fructe, miere de albine - și carne de pasăre, o dată pe săptămână.

Nu prea ne sinchiseam de sărăcia lor. Eram ștrengari. Puneam scaieți pe drumul de țară, pe care îi acopeream cu mușchi. Treceau femeile, desculțe, și le vedeam de după gard ocărând și aplecându-se să-și scoată spinii din tălpi.

– Facem asta ca să le vedem curul!, bravam noi, băieții...

Am legat o bancnotă de un leu de o sfoară și am lăsat-o în drum. Veneau oameni, mai ales țigănci, și se aplecau să o ridice. Noi trăgeam de sfoară și ne prăpădeam de râs văzându-i cum își făceau cruci...

Bunicul avea stupii în fața casei. Pândeam momentul când albinele ieșeau să facă „bărbi”, adică să formeze ciorchini la intrarea în stup, atârându-se una de alta. Așteptam sosirea factorului poștal și atunci, cu o nuia lungă, dădeam în ele. Barba se desprindea, albinele cădeau, apoi se agitau dezorientate, năpustindu-se pe bietul poștaş.

– Uitați ce mi-o făcut „furnicile” dumneavoastră, domnule...

– Vai, nu se poate, doar eu le cunosc, sunt blânde, îl asigură bunicul, nebănuind că „cineva” le-ar fi provocat...

Se afla în sat un țigan cam trăsnit, era „nebunul” satului. Îl chema Rudy.

– Hai, Rudy, că am o treabă pentru tine, îl chemase odată bunicul.

L-a întâmpinat cu o joardă și i-a întins-o.

– Rudy, bate-mi te rog câinele.

– Vai, domnule...

– Te rog să-l bați cu nuiaua.

Rudy s-a apropiat de cățelandrul legat și a dat în el. Chelălăieli cumplite.

– Mai tare, Rudy. Așa!...

După asta, chiar din acea seară, câinele făcea un tărăboi imens dacă trecea vreun țigan fie și pe partea cealaltă a drumului, darămite să se atingă de gard. De atunci niciun țigan nu s-a mai apropiat de ograda bunicului.

Pe vremea aceea era încă voie să-i numești țigani...

Ne plăcea să ne scaldăm sub podul de cale ferată. Până acolo mergeam cam un kilometru pe poteca de lângă linii. Șinele erau însoțite de două sârme întinse, susținute de stâlpișori, ce serveau la transmisiuni, sau bariere, între stații. Ce ne trecu într-o zi prin minte? Am împletit firele între ele, răsucindu-le cu un băț, în vârful căruia am fixat o măciucă de lut. Când îi dădeam drumul, bățul se rotește și catapulta măciuca, care pleca precum o ghiulea.

– Hai s-o pregătim să lovească în tren!

Zis și făcut. Am „armat” catapulta și am așteptat colosul care se apropia.

Ei, dar era un tren militar, plin de ruși. La una din ferestrele deschise stătea un ofițer, rezemat cu coatele pe ramă și aplecat în afară. Tocmai atunci plecase ghiuleaua și pocnise fix în dreptul geamului. Zgomot asurzitor. Ofițerul trage semnalul și trenul se oprește brusc, după ce parcurge abia câțiva metri. Noi, care eram pitiți în porumb, o luăm la goană prin lan.

Coboară circa o mie de militari și se dispersează pe tarla, ca să dea de „vrăjmaș”. Schimbă între ei vorbe, semnale de fluier. Ajunși la marginea satului, ne așezăm „cuminți” cu picioarele în șanț și privim cu falsă naivitate desfășurarea de forțe.

N-au găsit nimic semnificativ, s-au re-îmbarcat și s-au dus.

Am fi putut s-o pățim rău. L-am fi întâlnit poate pe tata, la mină, mai devreme.

A revenit acasă abia în 1958.

La „École Normale de Musique” din Paris se află Sala Cortot. La 60 de ani de la moartea pianistului român Dinu Lipatti, în faimoasa incintă s-a organizat o seară omagială, unde am aflat că, în anii mai din urmă, alături de Alfred Cortot, „fermenții”, acestui Conservator au fost George Enescu și Dinu Lipatti. (Lipatti ne-a părăsit în 1950, Enescu în 1955, iar Cortot în 1962). Un contemporan al celor trei i-a evocat și ne-a povestit că, la 16 ani, Lipatti câștiga locul II la Concursul Internațional de Pian de la Viena. Scandalizat, Alfred Cortot a părăsit juriul în semn de protest, susținând că tânărul ar fi meritat premiul întâi... Tot el ne-a relatat că se afla acasă la Enescu când bătuse la ușă Maurice Ravel. Aducea partitura unei noi sonate și dorea ca Enescu s-o interpreteze la mini-concertul pe care i-l pretindea editorul muzical, înainte de publicarea lucrării. Maestrul s-a așezat la pian. Avea părul vâlvoi și părea nițel gârbovit. O dată a cântat sonata după note, apoi a închis partitura și a doua oară a putut-o interpreta din memorie!

Recent am trecut prin cimitirul Père Lachaise. Mormântul, pe care scrie doar „Enesco”, e în plină vedere și, printre vechile morminte, strălucește neobișnuit de intens, căci niște nepricepuți îl „curățiseră” cu *Kärcher*-ul, aproape ștergându-i inscripțiile. Aflu, totuși, descifrându-le, că alături era înmormântată și soția lui, prințesa care i-a întors spatele atunci când maestrul devenise neputincios. Îmi zic: poate că Enescu n-ar fi trebuit să facă nebunia de a râvni la o „castă” blestemată, căreia nu-i aparținuse prin naștere...



◆ LIVIA-MARGARETA MICU* (Norvegia)

„Cutia cu amintiri” (fragment)

Caterinca apăruse de curând în oraș, manevrată de un bărbat înalt și slab, cu o față asimetrică, o jumătate de obraz puțin mai jos decât celălalt, cu ochii mici, apropiați de rădăcina nasului, de un albastru apos, neliniștiți însă blânzi.

Necunoscutul oprea căruciorul într-un loc în care trotuarul era destul de lat ca să se poată strânge un grup de curioși în jurul său. Așeza fără să se grăbească, o cutie de metal în fața Caterinței. Făcea o plecăciune în fața publicului strâns, trecându-și privirea de la unul la altul de parcă ar fi vrut să-i salute pe rând, pe fiecare în parte. Un om potolit și cuviincios, puteai zice.

În dimineața aceea poposisese în fața cofetăriei lui Stein mai devreme decât de obicei. Vânzătoarea tânără, care tocmai aranja niște tăvi cu cremes în vitrină, și-a făcut mai mult de lucru curățând fire imagine de praf de pe sticlă. Manichiurista din prăvălia vecină a tras repede deoparte perdelele de pe ușa ca să-l vadă mai bine. Câștiga mai mult în zilele în care muzicantul se afla la post. Fetișcane și tinere doamne se jenuau să stea prea multă vreme pe afară, amestecate printre ceilalți gură-cască și intrau în prăvăliile apropiate, plângându-se de căldură. Înțeleghătoare, patroanele lăsau ușa deschisă și muzica intra nestingherită în încăperi, făcându-le pe unele să viseze cu ochii deschiși și umezind ochii altora.

Pe celălalt trotuar, dar destul de departe, pentru că între cele două laturi ale străzii principale se întindea Parcul Corso, cu Primăria la un cap și Prefectura închizând spațiul la celălalt cap, două profesoare urcau cele șapte trepte exterioare ale Liceului de fete Domnița Ruxandra.

* Născută în 1933 în Sighet, Maramureș.

După absolvirea studiilor la Facultatea de Filologie, Universitatea Victor Babeș din Cluj, a fost timp de 35 de ani profesoară la licee în Cluj.

A publicat romanele „Cutia cu amintiri” și „Pumnul” (volumul I-II), precum și romane polițiste, gândite un pic altfel, în care crima este un incident într-o societate de oameni obișnuiți („Un loc curat”, „Revelion tragic”, „Gemenele”, „Umbra faptelor de ieri”) iar pentru tineret „O carte pentru Riki”.

În pregătire un roman de familie și unul polițist.

– Iar s-a înființat flașnetarul cu tărăboanța lui să facă gălăgie și dezordine în fața școlii. Mă mir că-l tolerează autoritățile.

– Te deranjează? a întrebat profesoara de matematică. Pe mine nu. E destul de departe și dacă ții geamurile închise...

– Cum să stai cu geamurile închise tot timpul? Și cu ochii fetelor ațintiți pe lăutar?

– Dar de unde ai tu clasa, la etaj, ai un unghi de perspectivă în care nu intră...

– Lasă-mă dragă cu unghiul tău de perspectivă, din unghiul meu de vedere nu-i așa, muzicantul este privit într-un parc, unde stai liniștit pe bancă să-l asculți, sau în timp ce servești niște mici la bufet, nicidecum în fața unui liceu în care trebuie să te concentrezi.

Colega ar fi avut multe de replicat. Ar fi putut fi și răutăcioasă, întrebându-se dacă la „dexterități” ai nevoie de mai multă concentrare decât la matematică. Dar nu necesita osteneala. Discuția s-ar fi prelungit fără rost, supărătoare și iritantă ca bâzâitul unei muște într-o zi de vară. Experiențe mai vechi o făcuseră să tacă.

În urma lor, o elevă îmbrăcată în uniforma școlii, adică o rochie lărguță dintr-un material albastru, lungă până la 20 de cm. de la sol, terminată la poale cu un mic paspoal bleu în zig-zag, a încetinit pasul ca să creeze o distanță mai mare între ea și profesoare. Nu dorea ca ele s-o vadă, mai ales profesoara de dexterități i-ar fi găsit vreun cusur, cum avea de obicei. Mai ales astăzi nu voia să le atragă atenția. Ar fi avut o zi foarte bună, chiar o zi minunată dacă n-ar fi existat în sufletul ei o permanentă îngrijorare legată de Andrei. De unde are fratele ei, mai mic cu doi ani decât ea, elev de liceu și el, bani de buzunar? Și chiar în dimineața asta i-a dat ei, fără să-i explice sursa lor, câțiva bănuți să-și cumpere o chiflă și i-a promis că după masă o duce la cinematograful, unde o așază în lojă și unde îi cumpără în pauză înghețată! Trecând pe lângă caterincă, a pus și ea, de data asta, o monedă în cutie. Muzicantul i-a făcut drept răsplătă o închinăciune ca în fața unei prințese și a spus tare, astfel că toți cei de față să audă: „Mă plec în fața frumuseții!” I-au ars obraji de rușine, simțind atâtea priviri îndreptate asupra ei.

... Oare n-ar trebui să-i spună mamei că Andrei trage de timp ca să nu plece împreună la școală și că ea are bănuiala că o face intenționat? Andrei însă ar fi foarte necăjit dacă ea l-ar pârî. El spune că oamenii mari trebuie să se descurce singuri, copiii nu au nici o obligație să-i ajute sau să-i lămurească în vreo privință. Frații trebuie să fie solidari între ei. Ea însă nu este sigură că așa stau lucrurile și că el are dreptate. Unda de îngrijorare n-a dispărut de pe fața ei nici după ce s-a așezat în bancă. Desigur, mulți îi spun că e frumoasă. Dar ea are griji, multe și diverse griji, nu numai cele legate de Andrei. Și, până acum, frumusețea n-a ajutat-o prea mult în viață.

Într-unul din birourile primăriei, un bărbat brunet, de vârstă mijlocie, s-a apropiat de geamul deschis.

– Bilani! a tunat el de acolo. Ce s-a rezolvat cu flașnetarul?

Tânărul blond cu o constituție athletică și ochii de un albastru pur și-a ridicat privirea de pe coloanele de cifre și a răspuns concis:

- Are autorizație. A plătit taxele. Respectă orarul.

Nu dorea să vorbească mai mult. Nu-l simpatiza pe directorul Primăriei. Știa că-i spune pe nume ca să sublinieze diferența de ierarhie dintre ei. Și mai știa că așteaptă ca el și mulți să i se adreseze cu „dle director”. Colegul de la arhive a spus cândva că directorul suferă de un complex de inferioritate pentru că are cel mai mare rang după primar, și mult mai puțină școală decât șefii de compartimente. „Nici măcar bacalaureatul!”, a zis arhivarul. „Și pe acela l-a picat. Face în schimb politică și-i merge clanța”.

... Directorul ar mai fi continuat discuția dacă ar mai fi găsit în cap vreun subiect. Dar, pur și simplu, capul i se golise de idei. Asta era regula, ori de câte ori se simțea enervat. Tânărul acesta îl scotea din sărite. Era arogant în tăcerea lui. Nu se putea lega de el pentru că subalternul său era foarte conștiincios și își îndeplinea sarcinile fără greș. Ori, el, la cifre nu se pricepea așa că nu-i putea controla munca la fond. Auzea însă din toate părțile că pe Bilani te puteai bizui și că serviciul financiar al Primăriei merge excelent.... A găsit până la urmă ceva. Tânărul se bărbierise și folosisese desigur un produs cosmetic scump care răspândea un parfum discret de mosc? poate de ambră? oare nu-i totuna? Se enervă din nou că nu cunoaște răspunsul la întrebarea pe care tot el și-o pusese, și îndreptându-se spre ușă, îi zise cu acreală:

- Mai lasă geamul deschis, Bilani, că miroase aici la tine ca la frizer.

Bilani a mai pus un semn de corectură pe foaie, apoi și-a ridicat privirea spre șef întrebând cu candoare: „Poftiți?”, de parcă nu ar fi auzit spusele. Nu voia să le audă. Nu voia să riposteze, nici să se umple sufletește cu acreala altora. Își alesese deliberat în viață un drum corect și pașnic. Ceilalți, încet-încet, au înțeles că tânărul nu dă din coate dar nici nu se lasă împins. Era prea puternic ca să fie urnit din loc.

Polițistul îmbrăcat într-o uniformă care îi vine ca turnată pe trupul bine clădit pășește cu pași egali de-a lungul Corsoului fără să dea impresia că este interesat de ceea ce se întâmplă în jur. Are o față lunguiată, un pic împietrită, o bărbie voluntară, o mustață scurtă, tunsă ca o perie și ochi cenușii și reci. Trece fără să atingă pe cineva pentru că instinctiv lumea se dă deoparte din calea lui. Bețivanul care a rezemat stâlpul de lângă caterincă s-a ascuns repede sub porticul unei intrări ferindu-se să dea ochii cu el. Polițistul i-a observat mișcarea, după cum i-a văzut încă de departe, ochii pofțicioși ațintiți pe cutia cu bani de lângă caterincă. Dar nu stă în atenția lui să culeagă bețivanii de pe stradă. L-a observat numai pentru că profesia sa l-a învățat să sesizeze toate amănuntele care nu se supun firescului. Becul spart pe al doilea stâlp de telegraf, din dreapta, trăsura care a trecut periculos de repede prea aproape de trotuar, sperind o doamnă însărcinată, tabla lipsă din firma Galanterie pentru bărbați (auzi, anterie pentru bărbați!) ca și tinerelul negricios cu mâinile aproape lipite de geanta unei femei care

ascultă ca vrăjită cântecul Caterincăi. Oare este un vals? Îi trece prin minte că odată, copil fiind, a vrut să se oprească și el lângă o cutie cu muzică, însă a primit un brânci zdravăn de la tatăl său și și-a continuat drumul. Se grăbeau, purtau amândoi coșuri mari de răchită pe deasupra cu fructe. Dedesubt, însă, erau ascunse sticlele de rachiu. Rachiu de contrabandă. Mostre pentru livrările ulterioare.

– Îmi vine să zbor, să plutesc, să dansez... a spus o tinerică rezemându-se de brațul prietenei sale.

Polițistul a auzit-o. El n-a dansat niciodată. Cu tinerețea pe care a avut-o și cu un tată ca al său, ar fi fost de neînchipuit. Totuși, odată... da, odată i-ar fi plăcut să danseze. Străbătea un lan cu flori galbene de rapiță lângă o femeie care i-a plăcut mult. Pășea lângă ea privindu-i gâtul alb și plin, părul lăsat pe spate, ochii căprui când învăluitori și calzi, când triști, cu privirea pierdută pe drumul aspru, de pământ uscat. Da, ar fi vrut și el atunci să o ia în brațe, să plutească, poate chiar să danseze...

A grăbit pasul. Până la penitenciar, unde urma să stea de vorbă cu un deținut, mai avea de mers cel puțin zece minute.

Bețivanul a reapărut lângă caterincă, cu ochii tot pe cutia cu bani. Avea hainele șifonate și pătate. O șosetă cu elasticul rupt căzuse peste pantoful scâlciat, cu tocul ros. Își simțea gâtul uscat în timp ce mâinile se mișcau neliniștite cuprinse de un tremur nervos. Simțea imperios nevoia de a bea ceva. Măcar un pahar... Dar nu mai avea nici un ban. Până sâmbătă, când se făceau plățile la fabrica unde lucra nevastă-sa, mai era timp lung. Ce-ar fi să se ducă în piață, să ajute la descărcatul unor saci de cartofi? Ar primi câțiva bănuți, destui ca să se îmbete... Acuma, nu mai e o problemă, se îmbăta repede, după două-trei pahare cade amețit... Dar nu se simte în stare să se târască până acolo, necum să mai și lucreze. Se va așeza pe o bancă și va aștepta să vină inserarea... Se va strecura în vreo crâșmă, va da din cap aprobator la tot ce se va vorbi acolo, și poate că, cineva, unul mai bun la inimă, îi va întinde și lui un pahar... Dacă până atunci nu-l va observa crâșmarul și nu-l va da afară, în șuturi.

Dacă ar fi trecut cu cinci minute mai devreme pe acolo, Ileana l-ar fi putut întâlni pe Andrei proțăpît în fața magazinului cu vopsele al lui Leibovics și s-ar fi putut întreba pe drept cuvânt ce caută fiul ei pe stradă în loc să fie la școală, așteptând să se deschidă o prăvălie cu care n-ar trebui să aibă nimic de-a face.

Dar ea a sosit după ce prăvălia s-a deschis și e prea grăbită ca să arunce o privire în interior. Andrei însă a zărit-o și s-a precipitat în jos pe scări, spre subsolul unde se păstrează butoiașele cu lacuri. Se va întoarce mai târziu sus după uleiul de in de care are nevoie.

Matilda este rareori de găsit pe stradă la ora asta. În mod excepțional, astăzi a ieșit mai devreme pentru că are oră rezervată la dentist. A făcut drumul pe jos, de unde locuiește, până în centru, pe Corso, nu face mai mult de zece minute. A auzit muzica încă de departe. S-a

arătat interesată de vitrina cu pălării a doamnei Rado deși toate exponatele i se par caraghioase, încărcate cu prea multe funde și zorzoane. Nu chiar toate, sus, la dreapta, pe un mic piedestal, există totuși ceva ce i-ar face plăcere să poarte, o mică tocă de catifea vișinie. A recunoscut valsul și vrea să-l asculte și nu o poate face înfiptă pe trotuar, lângă caterincă, nu este de demnitatea ei. Franz... Lui i-a plăcut valsul... Și ăsta, și altele... Putea să vorbească timp îndelungat despre interpreți și compozitori, despre sălile de bal din Viena, despre grădinile de vară de lângă Prater... Era îndrăgostit și mândru în același timp de muzica orașului său. Chiar valsul acesta l-au ascultat într-o seară caldă de toamnă ținându-se de mână, legănându-se încet pe balansoarul din fața grădinii cu trandafiri. Ea avea o sarcină avansată, nici nu se punea problema să mai danseze. Oare au mai dansat ei vreodată, după ce ea a născut? Da, o dată, când Karl a primit o medalie și a dat o petrecere care să marcheze evenimentul.

... Valsul suna mai bine la gramofon. Notele erau mai dulci și mai pline. Chipul lui Franz cu zâmbetul său seducător apărui în fața ochilor ei câteva clipe ca apoi să se șteargă treptat, înghițit de forfota trecătorilor și de zgomotul unei trăsurii care acoperi în final și sunetele muzicii.

Angela a ascultat cântecul până la capăt. Apoi, a pus o hârtie de cinci în cutia de lângă caterincă. Omul s-a închinat adânc în semn de mulțumire și a resfirat câteva monede peste bancnotă ca să n-o ia vântul. Câțiva ochi s-au uitat cu jind și lăcomie. Cu puțină grijă, puteai trăi o săptămână din ea. Angela n-are să-i simtă lipsa. Soțul ei are grijă să-i umple periodic portofelul.

Atunci, ce-mi lipsește? s-a întrebat retoric, încercând să se prefacă că n-ar ști răspunsul. Nu-mi lipsește nimic, nimic....

Și totuși... Atunci când aude caterinca, precum azi, sau atunci când ascultând fanfara leagănă căruciorul cu micuțul picotind la soare, sau când vede tineri dansând, nu poate să nu se simtă dintr-odată goală pe dinăuntru, îmbătrânită, parcă plutind fără rost într-o lume străină.

Și atunci, întotdeauna, se gândește la bărbatul pe care l-a iubit.

Bărbatul care a privit-o cu ochi goi de orice simțire, în timp ce ea simțea nevoia să i se aștearnă pe jos ca preșul, să plângă de bucurie și să-și ceară iertare, să mângâie și să sărute fața iubită, să explice, să se explice, toate deodată, bărbatul care i-a spus cu detașare:

– Nu mi te aduceam aminte așa de slabă. Și nici așa de negricioasă.

Timotei a tras trăsura pe platformă și s-a îndreptat spre Primărie. Valsul se terminase și o polcă veselă îi luase locul. Bărbatul se uită cu dezaprobare la grupul de ascultători din jurul Caterincăi. „Niște gură-cască.”, își zise. „Care umblă brambura și apoi se plâng că n-au ce le trebuie. Da’ cum să aibă?! Fără muncă?! Și atâtea femei pe stradă. Ele n-au un bărbat care să le ia la rost, să le întrebe ce au făcut toată ziua? A mea nu mișcă în front! Când vin acasă, că e

seară, că e noapte, iau condica și citesc ce e scris în ea și aștept răspunsuri clare. A spălat? A văruit la găini? A rărit morcovii?... și așa până la sfârșit.”

Silueta lui subțire se oglindește în vitrina unei prăvălii. Timotei se privește cu plăcere și îndreaptă nodul cravatei. „Ce haine! N-au moarte.” Într-adevăr, se părea că așa este. Când, în urmă cu câteva zeci de ani, ca flăcăiandru de 15, intrase în casa notarului să înceapă prima zi de slujbă, purta opinci și avea surtucul peticit. Domnul notar, bătrânul, avea nevoie de cineva „la birou”, să deschidă ușa clienților și să facă curat. „Măi băiete, așa nu te poți prezenta în fața oamenilor. N-ai alte haine?” Notarul n-a așteptat răspuns. „Du-te în casă și cere-i lui Laci să-ți arate în debara lucrurile care nu-l mai încap pe fiu-meu.” „Și ce să iau de acolo?” întrebese timid. „La toate boarfele pe care le poți purta.” El a făcut întocmai. I-a trebuit un cufăr mare ca să le care. Le-a sortat, le-a așezat pe mărimi, le-a împărțit pe ani, anii viitori, a pus în buzunare câte o notiță, a avut mare grijă ca el să nu se îngreșe și hainele să fie ferite de molii, și iată că atâția ani buni a purtat numai stoffe englezești, de calitate, lucruri fine pe care să-ți faci plăcere să le atingi.

... Oare n-o fi doamna tânărului notar femeia de lângă cofetărie? Pare să fie ea, dar de la așa distanță, nu poate fi sigur. Ce-o fi învățând pe stradă la ora asta? Mare sclifosită mai e și muiera asta! Auzi, ce pretinde, „să trăiască separat!” Că n-a căutat domnul notar prin cărțile lui un ac de cojocul ei. Nu s-o aducă cu sila înapoi, că mare folos n-ar avea de pe urma ei, că nu-i place să muncească. Doar așa, ca s-o pună la punct, să știe și ea ce e aia autoritate. A auzit că nici lui fiu-său nu-i face zilnic de mâncare. Când mănâncă dânsul la club, ea primește acasă mâncarea, de la restaurant, de la Viland. A dat de blegi, asta e. Că domnul notar cel tânăr nici cu prima n-a avut noroc, dar asta-i treaba lui. El, Timotei, nu se poate plânge, a avut noroc cu carul. Dar a știut să și-l facă. Din nimic a ajuns mâna dreaptă a domnului notar și și-a durat o gospodărie de toată frumusețea.

Se mai oglindește odată în următoarea vitrină înainte de a intra în Primărie. Totul e bine în afară de încălțăminte. Aici, ce să-i faci, n-are ce ajuta. Deși domnul notar e mai voinic, are piciorul mai mic decât al său.

Între timp, muzicantul a luat o pauză. A tras învelitoarea peste caterincă, a golit cutia cu bani într-o pungă care a dispărut în cingătoarea lată și a îmbrăcat haina pe deasupra. Cu pași rari și liniștiți s-a îndreptat spre o poartă din apropiere, acolo unde în fundul curții există o pensiune ieftină, în care poate primi două feluri de mâncare caldă fără să-l coste prea mult.

„Mi-e dor de alunii din fundul grădinii noastre, plini de fructe și de veverițe toamna târziu”

◆ De vorbă cu prozatoarea LIVIA-MARGARETA MICU

– *V-ați născut la Sighet, în nordul României, într-o regiune cu un specific aparte. Ce amintiri mai păstrați despre Sighet și despre copilăria petrecută acolo.*

– Până la șapte ani, când am plecat în refugiu, îmi amintesc de grădina bunicii din capul Drumul Morii, unde Iza se varsă în Tisa. Apele care își schimbă culorile atunci când se izbesc. Sunetul, niciodată strident, dar continuu, un vâjâit asemănător cu al vântului, când iritant, când liniștitor. Merele cu pete de zahăr în interior. Oalele cu lapte, roșii cu buline albe, unde laptele fiert a făcut crustă galbenă. Covățica plină de cozonaci, de sărbători.

Prima zi de școală, în octombrie, când m-am întors dezamăgită că s-a vorbit numai ungurește și foarte repede de n-am înțeles nimic. A fost și ultima.

Și mi-e dor de alunii din fundul grădinii noastre, plini de fructe și de veverițe toamna târziu... Și de gălețușa de apă cu care cutreieram grădina după castraveci, să-i spăl pe loc și să-i mănânc.

– *Ați făcut studii la București. În ce măsură v-a influențat formația intelectuală studiile din capitala României?*

– Urma să împlinesc 18 ani când am împins cu emoție și temere ușa grea a intrării de pe strada Quinet. Emoția avându-și sursa în admirație, iar temerea fiind cauzată de încâlcitele evenimente ale timpului. Sunt stările care au rămas definitorii pentru cei doi ani petrecuți în București.

Am simțit ce înseamnă venerația avându-l profesor la Literatura universală pe domnul Tudor Vianu. Nu cred că mi-am exprimat-o, nu era nevoie, nu era cazul. În tot ce zicea sau făcea profesorul era un om de o demnitate rară, frumos la chip, în glas, în gesturi, în interesul pe care părea să-l aibă pentru fiecare dintre noi. În tot ce citisem în podul plin de cărți al familiei Văcărescu s-a făcut ordine, lucrurile s-au structurat, au intrat într-un curent sau o mișcare culturală, au prins sens și viață și s-a stabilit o ierarhie.

Un alt profesor electrizant care ne-a crescut dragostea și interesul pentru CUVÂNT a fost tânărul Alexandru Graur, de la care am primit un zece răsunător (la cursul de Introducere în Lingvistică).

Teroare și temere a existat din belșug. Au fost studenți care și-au permis să strige pe coridoare că au să-i dea ei afară pe Cutare și Cutare. Au fost lungi și penibile ședințe de

pedepsire a colegilor mai rebeli, sâmbăta de la ora 20 până târziu la 12 sau 1 noaptea, cum a fost cazul excelentului student la engleză Dan Grigorescu, ședințe care s-au întins pe două luni. A fost inexplicabila dispariție a lui Labiș, comentată pe la colțuri. Și a existat dura critică a lui Barbu, despre care se zicea că te duce de la ziar direct la închisoare. Asta m-a făcut ca în momentul în care s-a încercat să se descopere noi talente, eu să rog un nepriceput să scrie o aiureală în numele meu pe care am prezentat-o la concurs.

– *Ca ardeleancă, ați asistat la două evenimente tragice din istoria țării: cedarea Ardealului de Nord și al doilea război mondial. Cum ați traversat aceste evenimente dramatice.*

– Eram prea mică ca să le înțeleg semnificația. Le-am înțeles însă gravitatea. Orașul Turnu-Severin a fost puternic bombardat. Tata, trecut de 50 de ani, era mobilizat pe loc, având sarcinile obișnuite la Prefectura Mehedinți și altele noi, de război, la un serviciu care se numea MONT (Mobilizare Organizare Național- Teritorială). Între două rafale de mitraliere trase din avion, tata a schimbat locul unde stătea trântit pe pământ cu altul. Un nou ocol de avion și alte bombe au căzut, una foarte apropiată. Când s-a putut ridica, a văzut că locul părăsit a devenit o groapă adâncă. Pe noi ne-a găsit pitiți cu capetele sub masă, acoperiți de mama. Am dormit pe câmp, înveliți în caldele noastre cergi maramureșene. Apoi prefectura s-a mutat în diverse comune, noi în Molovăț. Liceul de fete din Turnu-Severin a fost bombardat, examenele de admitere s-au împins spre toamnă, eu eram una din candidate, și lumea în panică îmi prezicea ghinion. Ne-a primit Liceul de băieți Traian, iar eu la admitere am ocupat locul doi, din cei peste 200 de concurenți. N-a urmat nici o sărbătorire, era prea multă durere și amărăciune în jur printre gropi, mine și înmormântări.

Ne-am înțeles bine cu gazdele noastre din Molovăț. Am devenit pentru ei „frații noștri ardeleni” și am plâns cu toții când ne-am despărțit. Mama le-a oferit deseori surpriza să aibă la întoarcerea de la câmp, seara, o mâncare bună, gătită ardeleneste, din ce aveau ei în grădină, dar nu aveau timp să facă. În bou-vagon, păzeam pe rând primusul să nu se răstoarne în timp ce fierbeam laptele ce ni-l vindea vecinul de vagon care avea vaca cu el. Când am văzut într-o gară Ardealul, pământ românesc, am plâns cu toții.

– *Ca soție de ofițer, îmi imaginez că nu a fost ușor să trăiți atâtea răsturnări de situație. Bănuiesc că romanul dvs. „Pumnul” a reținut multe evenimente la care ați fost martor sau participant direct.*

– Soțul meu a fost ofițer profesionist, artilerist de apărare antiaeriană, nu ofițer politic. Schimbările politice nu ne afectau mai mult decât pe ceilalți cetățeni. Se pregătise mental că, în caz de nevoie, să lucreze într-o oțelărie ca inginer, știind că în timp va avea de dat foarte puține diferențe față de ce a studiat la Academia Militară (absolvent 1953) pe care a terminat-o excelent, primind trei solde ca premiu.

Iar eu alesesem deja că din drumurile posibile din viață să fiu martor și nu activist. Da, am fost martoră!

– *Cum ați reușit să vă adaptați la instalarea brutală a comunismului în România?*

– Ca vârstă eram prea mică și n-am avut nici termen de comparație. Înțelegerea ca și cunoașterea au venit mai târziu, prin trăire și prin cultură.

– *Ați fost o perioadă destul de lungă profesoară de limba română la Cluj. Cum priviți acum această perioadă a existenței?*

– Mi-a plăcut să fiu profesoară și mi-a fost ușor. Știam mult mai mult decât cerea programa școlară să predau. În primii ani de învățământ, 1956-58, s-au retras manualele școlare pentru clasele mari și nu au apărut altele. Tot ce am avut era programa școlară, de ex. Tudor Arghezi, 3 ore. Mi-am organizat singură materialul și elevii mei la Barițiu au făcut față examenelor. Am avut – timp de 30 de ani – o relație armonioasă cu elevii. Am evitat conflictele, pedanteria, curtarea șefilor și am avut satisfacția ca nici un elev să nu cadă Bacalaureatul la limba română.

– *În ce împrejurări s-a petrecut refugiul dumneavoastră în Danemarca, apoi în Norvegia. Cum ați reușit să vă adaptați la aceste medii culturale străine?*

– Este o „legendă” toată povestea. N-am avut nici un merit. După plecarea legală a fiicei mele urmată de neîntoarcerea la termen, am făcut cereri repetate de a primi vize pentru Vest. N-am primit, am cerut iar.

După Revoluție, am primit viza cerută și mi-am vizitat fiica în Danemarca. Era medic și deja mamă a unui băiețel. Mi-am cunoscut și noile rude daneze. Apoi am făcut același lucru pentru Norvegia, cu bucuria a încă unui nepot. Nepoții și cariera fiicei mele m-au absorbit cu totul. Cum a spus soțul meu, „suntem români, așa rămânem”. Acum Uniunea Europeană și Shengen-ul sunt garanții noștri. Locul meu este lângă fiica mea, căci nu mă mai descurc singură. Am 92 de ani.

– *Când ați început să scrieți primele cărți? Când ați realizat cu adevărat că sunteți destinată să fiți scriitoare?*

– Din tot ce-am scris în tinerețe, a ajuns la tipar numai „Revelion tragic” acum vreo 30 de ani. I-am dat-o spre lectură domnului profesor Ion Vlad, căruia i-a plăcut, mi-a făcut o singură corectură. Mi-a zis că a tot așteptat să apară scriitorul începător în timpul lecturii, care n-a mai apărut. Mi-a și zis ce trebuie să fac în continuare. N-am făcut ce mi s-a spus, ocupată cu drumuri, cu postura de bunică, cu școala de limbă norvegiană și cu stările noastre de sănătate.

Însă am scris continuu, în liniște, fără nici o constrângere, fără mari așteptări sau visuri, am scris cu drag.

– *Ați avut cumva un model, cine v-a influențat concepția despre scris?*

– Vasile Alecsandri. El a zis că în scris sunt mai multe voci, deci „cu atât mai bine țării.” Dacă e o voce mai bună „și lui atât mai bine. Apuce înainte.” Eu am venit cu vocea mea, ca simplu martor, cu câte merite, rămâne ca alții să spună.

– *Ați revenit recent la Cluj-Napoca. Cum a decurs întâlnirea dvs. cu mediul acesta de care ați fost separată așa de multă vreme?*

– În cursul discuțiilor despre cărțile mele în cadrul întâlnirilor cu critica, am trăit o mare satisfacție și bucurie, având sentimentul de împlinire a unei dorințe vechi: am fost auzită, am fost înțeleasă, am fost încurajată să merg mai departe.

Am primit mai mult decât m-am așteptat.

– *Ce proiecte aveți pe masa de scris?*

– „La Tangolita” este romanul unui divorț, urmărind mai ales implicațiile dramatice în existența copiilor. Epoca este contemporană. Sper să ia drumul tiparului la vară.

„Viața fără Titus” este un roman pe care nu l-am terminat, destul de greu de scris și de motivat, pentru că este vorba de o crimă, un accident cauzat de invidie, de o frustrare de moment și dezechilibru psihic. Fundalul este școala trimisă la munci agricole.

„Ucigașul blând”, un alt roman polițist, de data asta psihologic. Tema e isteria care se poate naște când se bănuiește că un câine poate fi ucigaș.

◆ Interviu realizat de ION CRISTOFOR



◆ TOMA T. MUGEA

Ce să mă fac: avocat, popă sau doctor?

Era prin anul 1970, eu elev șagunist pe-a XI-a, trimestrul unu, mă orientam să dau admiterea la facultate să devin inginer de construcții aerospațiale și făceam practica repartizat la Uzina Hidromecanica din Brașov, pe lângă o lună de agricultură petrecută la strâns cartofi în Feldioara, duși fiind dimineața, de cu noapte, cu autobuzul de călători navetiști, cu haine de ruptură, pe arătură. Odată ajunși la tarla, cei mai curajoși aprindeau o țigară palmată, să nu vadă prof-ul, care și el era trezit de la catedră în mijlocul rugilor de cartofi uscați și năpădiți de buruieni voinice, groase cât două degete de-ale mele. Și, tot pe șestache, mai trăgeam câte un gât de tărie aromată, din gura unei sticle băgată într-o mănășă, de om mare, să-ncapă bine, să-ncețoseze și mai tare aburii de lăsat dimineața, cu rouă. Acum era clar că nu mai vreau să ajung la coarnele plugului, fie el și cu formă de tractor de la uzinele Tractorul, așa că pun'te Săndele pe carte și vezi ce t-ii face, tu, cu viitorul tău.

Mai stam de vorbă cu colegii, că ce și cum, că pe unde, și iar răsfoiam pliantul cu ofertele de admitere la facultate, detaliate pe toată țara, cu condițiile cerute la concurs, durata studiilor și alte vise, legate poate și de salarizare. Dar în primul rând, era să faci ce vrei, adică ceva care să-ți placă. Așa că, pun căciula pe-o ureche, mă gândesc și răzgândesc bine, și urmez chemarea inimii, de a mă face inginer construcții aero-spațiale, în preajmă, la Ghimbav fiind în funcție o fabrică de construcții planoare și elicoptere, fosta IAR, născută în 1925, demontată și cărată la ruși, de ruși, după războiul al doilea mondial, de ciudă că avioanele noastre cu piloți excepționali le-au doborât destule antonoave d'ale lor. Fabricar renăscuse în 1968, odată cu relansarea imaginii de românism și aducerea aminte a priorităților mondiale făcute de Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henri Coandă și chiar de Hermann Obeth, cu imaginarea zborului interplanetar, folosind rachete cu mai multe trepte și construirea de spații orbitale permanente.

Matematica îmi plăcea, de fizică eram îndrăgostit, iar practica prin curte o făceam de pe la 14 ani, când, citind în enciclopedia română rețeta prafului de pușcă, am urmat planurile din revista *Știință și Tehnică* (pe care o cumpăram din economiile mele, de la chioșcul din stația de troleibuz), apărută din 1954 dar fondată în 1949, ca *Știință și Tehnică pentru Tineret* (având debutul în 1884, când românul de origine italiană Luigi Cazzavillan scotea pe piață *Ziarul călătoriilor și al întâmplărilor de pe mare și uscat*, devenit în 1917 *Ziarul științelor și al călătoriilor*).

Așa am construit primele rachete, de fapt un tub de cartuș fără capsă pe care-l umpleam pe jumătate cu praf de pușcă artizanal, astupam capătul larg cu un dop de plută adaptat dimensiunilor, înfășuram pe tub mai multe coli de hârtie groasă, lipite între ele cu clei de oase, astfel că rezulta un tub înalt cât lățimea unei coli A4, la care-i puneam un vârf ușor rotunjit, dintr-un lemn cioplit cu brișca și finisat cu-n șmirghel fin, să spintece țăriile ceriului. Urmau cele trei aripi, făcute din carton mai gros, lipite la baza cilindrului, și două inele de ghidaj, să țină socoteala dreaptă pe sârma de lansare până-și lua zborul, odată ce aprindeam fitilul ce ducea la orificiul îngust din cartuș.

Cu astfel de experiențe, m-am oprit la timp, înainte de-a construi o rachetă din tablă, pe care-am ratat-o din cauză că acidul azotic pe care-l foloseam la degresarea părților de metal ce urmau a fi lipite, s-a răsturnat peste covorul din cameră și am rămas eu, fără componenta esențială din montaj, iar mama fără o bucată cât roata carului din covor, apărută la câteva săptămâni după, la scuturat.

Și uite așa, dragii mei, deschid caietele cu conspecte conform programei cerută la admitere la aerospațiale și-mi făceam de lucru serios, în timpul liber.

Repartizat la Hidromecanica, în practica de uzină, că de, Ceaușescu avea nevoie de oameni căliți în toate cele, să știm cum se câștigă o pâine, să nu ne zboare gândurile la elemente artistice colorate cu baloane inoxidabile, adică să revenim cu picioarile pe pământul patriei.

Începem noi practica, de la 7 dimineața până la 12, d'amiiaz, cu program aproape ca muncitorii. Greu m-am adaptat. Că ne spunea meșterul ce avem de lucru pe ziua respectivă, adică de luat la pilă *mustățile* rămase pe piesele metalice după operațiunea de ștanțare, ne pune teancul de piese 'n dreapta și noi trebuia să mutăm teancul pe stânga, adică la *obiecte finisate*. Lângă noi era muncitorul frezor, meseriaș angajat pe bani frumoși, dar puțini(că sindicatul era bun doar pentru strâns bani și eliberat bilete la băi) care ne arăta cum se lucrează, cum se ține pila, cum se strânge piesa în menghină, cum se trage de timp, că doară nu dau tătarii, cum se face pregătirea de pauza de masă, cum se revine la lucru, fără stres, după pauza de masă, și cum se oprește lucrul c'o juma' de oră înainte de plecare, să avem timp să lăsăm totul ca cum n'am fost făcut nimic. Uneori, mă mai bătea pe umăr, să nu termin așa repede piesele de șlefuit, că dau un exemplu prost de randament în muncă și-i supărăm pe cei mai puțin dibaci, și-i păcat!

După orele petrecute la practică, în aerul închis din hală, dar schimbat la fiecare schimb cu noi muncitori, pe un zgomot de fond ca cel rămas de la marele Big Bang și efortul fizic făcut mecanic, robotizat aproape, ajungeam acasă frânt de oboseală, cu dureri de cap ca la deochi, fără poftă de mâncare, chit că pornisem cu burta aproape goală de dimineață. Mă gândeam

profund, că, de vreau să mă fac inginer, musai să fiu unul foarte bun, să lucrez la planșetă, aer curat și fără zgomote neprovocate, ceea ce era mai greu de întrezărit. Colac peste pupăză, în acei ani vine și criza energetică și a petrolului, cu mari semne de 'ntrebare asupra viitorului omenirii ca dezvoltare industrială. Și eu, ce mă fac?

Se poate alege praful de-o ramură tehnologică dependentă de-o singură resursă energetică, și ajungi s-atârni avioanele ca rufele pe sârmă la uscat, în cârlige! Trebuie să mă gândesc, să mă fac ceva, dar să nu fiu atât de mult dependent de alții, adică să mă fac avocat, popă sau doctor.

Avocat aș vrea, că lumea mereu se va certa pe ceva, dar nu-mi venea la inimă, că ăștia pot schimba legile după cum vor și te mai și sună, poate, noaptea, pe firul scurt, așa că, mai vedem.

Popă, ar fi o idee, ca ai mereu treabă, unul naște, altul moare, dar e prea monotună, fără perspective lumești, și ajungi să și faci urgențele colegilor, dacă sunt ei plecați în concediu, de odihnă sau medical.

Dar doctor? Da. Aș putea încerca la medicină, fiind pregătit la fizică, cu aplecare spre biologie, partea de genetică fiind recent scoasă la rampă de Watson și Crick, cercetători de la Cambridge care au descris structura ADN ca lanț dublu helix în 1953 (18 ani pentru medicină sunt cât o clipită în viața omului) io ieșind cu o mențiune la olimpiada de biologie, cum se organizau și pe atunci. La chimie trebuia să recuperez, dar aveam profesoară bună și eram receptiv la materie. Și uite așa, reprofilat, mă pun cu burta pe materiile care se cereau la medicină, restul fiind o variațiune distractivă, ce era să mă coste, în primul semestru fiind corigent la trei materii!

Că, dacă ajung doctor, pacienți vor fi permanent, iar de lucru, în cel mai rău caz, ajung la țară, unde mie chiar îmi place, c-am mai fost vizitiu la doctorul din Prejmer, pentru trei zile, când angajatul oficial, Niță a lu' tușa Ruțica, neam cu noi, era bognav (Niță fiind un pic gângav), și mă pricepeam să înham, dau nutreț, apă și, dacă e nevoie, câte un șfichi pe crupa calului, să nu obosească mergând prea încet.

Așa rămâne! Mă fac doctor, dar de oameni mari, că de copii mi-e milă!





◆ ROBERT LUNGU (Norvegia)

Orfanu' sau cum să devii Unu' (fragment)

Mă trântisem în fotoliu, când am fost sunat. Wearconn-ul¹ era în bătaia ochiului, la vreo patru metri de mine, înconjurat și sufocat de câteva cești nespălate, vreo două farfurii și ceva resturi de șervețele, care se aflau pe măsuța ovală de sticlă din sufragerie. Mă dezbărasem de el cu gândul să-mi trag sufletul nițel și să-mi tihnească câteva momente, doar cu mine și gândurile mele. Îi vedeam luminițele cum clipesc insistent și, parcă, simțeam pulsațiile discrete, ca și când l-aș fi purtat. „Mi-a ajuns pe azi”, mi-am zis. „Nu mai vreau să aud de nimeni și de nimic.” Dar, puteam să spun nu? Obiceiul și meseria își spun cuvântul și n-aș fi suportat gândul că ratez vreo informație importantă, ori vreo sursă, care m-ar fi adus mai aproape de finalizarea unor investigații pe care le aveam pe rol.

M-am ridicat și m-am îndreptat către măsuță, oarecum indignat pe mine, că nu-mi priește nici măcar două secunde fără să mă las absorbit de cazurile la care lucram. Mi-am atașat Wearconn-ul și am răspuns sec, doar cu numele:

– Atmis.

– Bună seara, Anákrinos Atmis!

M-a surprins pronunția corectă și integrală a numelui meu, înainte să aud cine era la celălalt capăt al convorbirii.

– Sunt Adam Sator, a continuat.

M-am blocat. Și odată cu asta, am uitat că eram obosit și frustrat pe incapacitatea mea de a-mi da un răgaz. De unde până unde, să mă contacteze, pe mine, Adam Sator? Din inima Drasipolisului, unde locuiește, și până în cel mai mic cătun de la capătul lumii, mai toți îl știu de Orfanu'. De la cea mai impozantă vilă citadină și până la cea mai sărăcăcioasă colibă, rătăcită prin cine știe ce hățiș, mai că nu există locuință unde să nu se fi auzit de el. Oriunde ai întoarce capul, într-un fel sau altul, numele lui este pe buzele noastre. Orfanu' nu este nici etichetă, nici poreclă, ci a devenit un renume datorită poveștii sale personale.

Eu nu l-am întâlnit vreodată, dar eram obișnuit cu intervențiile și luările lui de cuvânt, mai protocolare sau colocviale, în lumea de afaceri, pe la evenimente, conferințe de presă,

¹ Wearconn – dispozitiv de comunicare audio, la purtător, aplicat după ureche și identificat prin cod numeric personal. Nume provenit din prescurtarea englezescului Wireless Ear Connection.

interviuri, dezbateri, emisiuni televizate, ori chiar prin varii transmisii și apariții eterice, sau hologramice, conforme cu vremea. Acum, îl auzeam chiar în urechea mea, atât de clar, și mă întrebam „cu ce-aș fi greșit” în viața asta ca să fiu sunat tocmai de el.

Să fi zăbovit vreo două secunde și am întors fâstâcit, și puțin bâlbâit, salutul:

– Bună seara!

– Bună seara! a reluat Adam. Îmi cer scuze pentru deranj, dar mă bucur să dau de tine și îți mulțumesc că mi-ai răspuns!

– Cu plăcere! Sigur, nicio problemă, am zis politico, deși inițial mă cam iritasem că am preluat convorbirea. Cărui fapt datorez onoarea de a mă fi contactat personal și la această oră de seară?

– Pentru ceea ce ești. Deocamdată acesta este răspunsul meu direct și neelaborat.

– Mulțumesc! Mă simt flatat, dar cred că onoarea și privilegiul sunt de partea mea.

– Mulțumesc, asemenea! Sunt la fel de recunoscător și de onorat să te aud. Anákrinos, te-am sunat pentru că am nevoie de ajutorul tău.

– Cu ce v-aș putea fi eu de folos când aveți la dispoziție o lume întreagă care ar putea s-o facă? am întrebat curios, fiind conștient că Orfanu’ ar fi putut apela la orice oră, la oricine de pe planetă.

– Lumea întreagă n-ar putea să-mi dreagă o problemă pe care o am și numai tu îmi poți fi de ajutor. Sper că nu te deranjează că te tutuiesc.

– Nicidecum, chiar vă rog.

– Apropo, spune-mi doar Adam. Este suficient.

– Bine, Adam, am zis cumva stingher. Diferența de vârstă dintre noi, defectul profesional, cât și limba mă obligă să nu tutuiesc chiar din prima. Ar fi lipsit de politețe nici măcar să nu încerc.

– Te cred și apreciez. Da, într-adevăr, limba română, ne silește, uneori, la prea multe politețuri. Dar faptul că avem origini comune și vorbim aceeași limbă este un alt motiv pentru care îmi doresc să apelez la tine. În ciuda unor diferențe de limbaj ale generațiilor din care provenim, în esență, reușim să comunicăm foarte bine, deși, astăzi, n-am avea vreun impediment în a ne înțelege în orice limbă ne dorim. Sunt însă și un om de modă veche, sper nu și desuet, și mi-ar plăcea să continuăm natural, cu ceea ce stăpânim, fără să fie nevoie să apelăm la alte artificialități tehnologice sau în pas cu timpul. Vorba aceea: *Golden oldies, but goodies – Vechi, dar bun.*

– Ai dreptate. Româna este moștenirea pe care am primit-o din partea mamei, dar tata a fost grec. Dar nu mă îndoiesc că știi deja lucrul acesta și nu-i nevoie să te aduc eu la zi.

– Este adevărat. La mine a fost invers.

– Spune-mi, te rog, cu ce te-aș putea ajuta?

– Anákrinos, peste trei luni de zile împlinesc o sută de ani și vreau să te invit aici, în Drasipolis, la aniversarea centenarului meu. Dacă totul merge conform planului și ajungem până atunci, vreau să te rog pentru o favoare. Contra cost, bineînțeles, pentru că nu există nimic care să fie gratis. Crezi că ai avea timp și loc pentru un interviu cu mine în agenda ta?

– Ce înseamnă asta în mod concret?

– Aș avea nevoie de tine la reședința mea timp de trei zile, în preajma centenarului, și probabil de încă o investiție de timp și resurse personale, din partea ta, pentru câteva luni de zile după aceea. Cât de lungă va fi perioada de după, va depinde de tine. Vreau să-ți încredințez o misiune: publicarea poveștii mele. Mă rog, mai mult a începutului ei, pentru că atunci s-au pus bazele. Crezi că m-ai putea prioritiza?

– Din câte îmi cunosc agenda acum, va trebui, fie să amân niște lucruri, care oricum nu necesită deloc pripă, ori grăbesc altele pentru așa o oportunitate. Vorbim așadar de un interviu, în exclusivitate, cu Orfanu' despre povestea lui de început?

– Da.

– Adică vrei să devin avocatul diavolului și să dau glas atâtor fantezii incomode din partea gloatei? am întrebat zâmbind.

– Da.

– Cred că nici n-aș ști de unde să încep. Nu știu dacă este timpul și locul, ba chiar cadrul potrivit ca să vorbesc acum prin Wearconn despre această problemă, dar ești conștient câte spune lumea despre tine de aproape o sută de ani? Mai ales cu privire la faima și succesul tău?

– Absolut. Dacă aș fi ținut cont, n-aș mai fi ajuns până aici, nu-i așa? Nu știu, punctual, la ce te referi, dar cred că odată ce îți voi relata anumite lucruri, răspunsurile vor veni de la sine. Te interesează adevărul și adevărata poveste a Orfanului, Anákrinos?

– Întotdeauna mi-am dorit să cunosc adevărul. Cel care se poate cunoaște, evident, dar mi-am dat silința pentru a-l găsi. Mi-am făcut un obicei din asta. Lumea știe că rolul meu nu este să întrețin gâdilarea orgoliilor, ci să obțin informații veridice în beneficiul publicului și, îndeosebi, de la sursa primară. Asta am făcut dintotdeauna și așa îmi place să lucrez.

– Vezi, asta apreciez eu la un jurnalist, ca tine. Că ești curajos, direct și că nu menajezi pe nimeni. Nici chiar pe mine, deși nu ne-am văzut vreodată față-n față. Nu m-am înșelat deloc în privința ta.

– Mulțumesc! Îmi construiesc cea mai bună opinie când permit interlocutorului să mi se descopere. Nu că ar fi cazul tău ori că ai fi vinovat în vreun fel, dar cadrul prezumției de nevinovăție și dreptul cuiva de a se apăra, creează un mediu bun pentru un dialog deschis și onest. Mai cred încă în oameni și în buna lor credință de a spune adevărul, dacă li se oferă ocazia și dacă au intenția și onestitatea de a-l destăinui.

– Întocmai. Nu pot fi mai mult de acord decât atât. Atunci, iată ocazia. Vrei să afli adevărul și cum a început totul, sau mai bine zis, de unde a început și cum am ajuns aici?

– Desigur. Invitația ta mă onorează și îți mulțumesc! Dar am totuși o curiozitate, Adam. De ce eu, când tu dispui deja de o armată de oameni serioși care lucrează pentru tine și pentru Heptagon, pe care l-ai fondat și pentru care ți-ai dedicat întreaga viață?

– Mai întâi, mulțumesc și eu pentru accept! Imaginează-ți, numai, cum sună să-mi angajez proprii oameni, sau parteneri, să-mi scrie povestea. Sună rău, din start. Nu doar că nu se cade, dar cine ar fi interesat să audă o poveste rostită de aceia cu care împart profitul. Anákrinos, este foarte simplu. Pentru ceea ce ești. Îmi dai voie să dezvolt?

– Poftim!

– Caracterul și profesionalismul tău au deja un renume. Ai muncit mult și oameni ca tine sunt greu de găsit. Mai ales acum, când piața abundă în știri și informații false, sau doar pe jumătate, ba chiar când adevărul este greu de dezgropat. Apreciez atât efortul pe care l-ai depus pentru a deveni profesionistul de azi, cât și statornicia ta în a fi și a rămâne un om de caracter. Faptele tale merg înaintea vorbelor și ai dovedit asta constant și repetat. Foarte puțini au reușit să construiască un brand jurnalistic pe aceste două coordonate.

Mai mult decât atât, adevărul te definește. Nu cred s-o fi făcut cineva atât de bine ca tine până acum. Ai demonstrat din plin că te preocupă adevărul și că ești în stare să mergi până în pânzele albe ca să-l găsești. Ești printre puținii jurnaliști care luptă împotriva edificiului scabros și mizerabil al minciunii, al dezinformării și al deformării realității. Imparțialitatea, verticalitatea, curajul și, mai cu seamă, credibilitatea surselor și a articolelor tale, atestă că adevărul este mai presus de orice, fără a ține seamă de consecințe. Ești cel mai credibil jurnalist din lume și sper că rugămintea mea nu sună a vreo intenție de a mă folosi de reputația ta.

Pe lângă asta, ești jurnalistul preocupat de partenerul de discuție și nu de egoul propriu, de o anumită agendă ori de a face jocurile cuiva. Altfel spus, te interesează ce s-a întâmplat, știi să întrebi, știi să ascuți și să-i lași pe alții să vorbească, fără să îi întrerupi. Rar găsim astăzi astfel de calități. Știi și tu, foarte bine, lucrul acesta și nu încerc câtuși de puțin să te măgulesc. Dimpotrivă, prefer să spun unele lucruri de la bun început, întrucât ar fi păcat să le omitem ori să le ignorăm.





◆ MARIUS PĂDUREAN (Danemarca)

Despre Lazăr

... **m**ă întorc la tine înăuntru lucrurile îmbătrânesc foarte repede și am pierdut firul tuturor poveștilor, firul, ca un telefon vechi la al cărui număr a încetat toată lumea să mai sune, pentru că l-au uitat toți, mai ales poveștile, și personajele, și toți ale căror biografii le-am scris, toți pictori care au creat istoria imaginilor, și m-am pierdut în pădure, care atunci când eram copil era cel mai minunat cadou, probabil că nu degeaba se spune să ai grijă ce-ți dorești, nu mai voiam nimic atunci, decât să mă pierd în lumea aia, astfel dispărând din asta, să fug de acasă și îmi găsesc o casă în poveste, poate că în povești fiecare familie are un corespondent la care să fugi în caz de nevoie, și ca copil mereu era nevoie, și dacă nu era inventai, îți amintești?, și pădurea asta e în mintea ta și seamănă cu dealurile și pădurile din copilăria noastră, unde fugeam de dimineața până seara, poate toți căutam lumea poveștilor, poate asta era tot ce căutam cu ceilalți băieți mă cheamă Lazăr și exist doar în imaginația mea, măcar atâta nu am uitat am să încerc să continui să-mi amintesc asta cât timp vorbim îmi place locul ăsta liniște și e plăcut soarele aici deasupra copacilor pe terasă, mă ajută, în ultimul timp m-am întors rar la tine începeam să-ți vorbesc, să-ți spun povestea și uitam că ai plecat, dar simțeam pe măsură ce cuvintele îmi ieșeau pe gură că nu știu care va fi următorul cuvânt, parcă eram un violoncelist care se oprea după fiecare notă, nesigur de nota care urma, câte un sunet pe minut, imaginează-ți ascultând acea sonată, că nu știu unde trebuie să ajung cu povestea era ca și cum aceste cuvinte din mine erau numărate, poate în toți sunt în fapt numărate, și am ajuns la capătul șirului stai în fața mea și eu îți vorbesc poate aștepți să treacă timpul încep și rulez un film în spatele ochilor tăi, pentru că am puterea asta, iar vocea mea îți spune povestea poate ești la frizer știu că fratelui tău îi era frică de frizeri când era mic, ca și de dentiști de altfel, sau la dentist, sau poate ești la spital am stat cu tine și cu mama ta atunci când te-a dus să-ți faci film la stomac, în sala de așteptare, sau în gară să vină un tren uneori îți șoptesc și când ești la cinema, încerci să găsești felurile în care s-ar putea termina povestea de pe ecran, iar la unele dintre îmi explici că nu se poate dar mai rar mă plimb dintr-o parte în alta a pădurii, căutând ieșirea, tu m-ai învățat că orice poveste are mai multe ieșiri și mă prefac că e și asta o poveste, nu realitate, și că aș putea și eu ieși, și să nu fie adevărat adevărul că ea e moartă și eu singur, fără de poveste, nu ai o poveste singur, care nu există totul e doar în mintea mea parcă sunt închis într-un glob din ăla de sticlă, cum primesc copiii în filmele alea americane, globuri de sticlă cu o lume mică construită înăuntru....

9 ianuarie

Dimineața era pierdută într-o ceață groasă, un fapt deloc neobișnuit prin acele părți. Ceea ce se putea zări de la fereastră, erau forme paralizate în dimensiunile glaucomului alb ce orbea lumea. Formele puteau la fel de bine să fie conturul unor copaci sau al unor giganți ce s-au hotărât în sfârșit să invadeze insula, puteau să fie conturul demonilor, dar și al îngerilor, deși de la cei din urmă te-ai fi așteptat să fie mai smeriți, că poate s-ar fi amestecat cu ceața și nu s-ar fi dezgolit, cu atâta ușurință de slavă pentru un ochi omenesc, chiar și dacă numai prin lentila aburului ce venea de peste mare.

Lazăr și e scriitor, dar nu-și amintește aceste lucruri, decât uneori, când boala, îi permite. Stă la fereastră, orbecăind în lumina amplificată de ceața deasă. Un an. Atât a trecut de când locuiește în această casă, pe această insulă.

Afară, pământul era acoperit de un strat subțire de gheață, inclusiv fereastra prin care privea la peisajul inexistent de afară.

Venise în Danemarca, și mai ales pe această insulă, pentru ultimul său proiect, visul care l-a bântuit o viață întreagă, dragostea lui pentru Hammershøj.

De când boala și-a făcut cuib în mintea lui, și-a privit gândurile căpătând o calitate fluidă, parcă orice gând legat de lumea din jurul lui curgea la fel cum o făceau obiectele din pictura lui Dali, obiecte pe care Lazăr, stând acum, în fața ferestrei acoperită cu gheață, nu își amintea că erau ceasuri.

Gândurile despre lucruri fixe, tridimensionale, pe care le-ar fi putut atinge sau vedea cu ochiul liber, au făcut loc gândurilor despre idei și realități abstracte, invizibile., uneori inexistente.

Pofta de viață a fost cotropită de nevoia de nevăzut, de mister. O neliniște îi purta picioarele mai mult spre ușă și ochii spre pădurea ce începea pe deal, în spatele casei, și nu spre masa de lucru, unde îl așteptau caiete, cărți și albumele cu Hammershøj.

Stând la fereastră, desculț pe podeaua de lemn rece, cu o cană de cafea deja rece și ea, în mână, Lazăr își ocupa intenționat timpul, încercând se amâne momentul așezării la masă, în fața caietului deschis. Mereu a preferat scrisul de mână.

Laptopul, pe care îl căra cu el oriunde călătorea, era doar o piatră de aducere aminte, mai mult decât un instrument de scris. În memoria mașinării existau toate manuscrisele cărților lui, în complet contrast cu memoria lui, unde acestea existau doar sub formă de fantome.

Adesea își imagina boala ce-o căra în sânge ca pe ceața acelor dimineți, intrând și el, acoperind vastul peisaj al memoriei, poposind ca un dictator nedorit, fără șansă de înlăturare.

Puterea ei câștiga teren. Un imperiu în expansiune.

Cu timpul a dezvoltat obiceiul de a vorbi singur. Nu-l deranja cum ar putea fi interpretată asta din exterior pentru că nu era nimeni să-l audă. Pe insulă nu erau mulți, și oricum nu îi întâlnea des. Erau zile și nopți în care se simțea ca ultimul om. Astfel de colțuri de lume parcă erau create pentru astfel de sentimente.

Oamenii mereu se îngrijorează de aparența lucrurilor, își spunea, ca și cum, prin faptul că expunea problema în cuvinte, elimina din start consecințele ei, sau poate și chiar și existența ei, construind un perete între el și orice era dincolo de el.

Vorbitul, nu în cap, ci cu voce tare, era de folos scrisului, deși în unele zile, ca și cea de față, nu era destul pentru ca scrisul chiar să se întâmple cu adevărat.

De un an lucra la ceea ce îi plăcea lui să numească „ultimul proiect”. În interviuri, mereu vorbea de ultimul proiect, ca și cum interlocutorul lui era familiar cu acest gând al lui.

Dorința interioară de a scrie era nemiloasă, arzătoare chiar, indiferent de cei 70 de ani pe care îi sărbătorise, aici pe insulă, singur.

E și asta o boală, probabil, își spunea, dorința de a scoate cuvinte din tine despre ceea ce alții au creat.

Hammershøj fusese prima lui dragoste. L-a descoperit când era student la institut, în urmă cu jumătate de secol. L-a întâlnit odată cu Maria, poeta Maria Skov, care i-a fost parteneră pentru aceeași jumătate de secol, și care, după lupte odioase cu cancerul, a murit în urmă cu aproape doi ani.

Atunci a hotărât să se mute pe insulă.

Ultimul proiect era despre pictorul danez, de secol 19, Vilhelm Hammershøj. Interesul lui Lazăr avea ca sursă o anumită perioadă din viața artistului, când opera acestuia luase, din punctul lui de vedere, o turnură misterioasă, odată cu mutarea, împreună cu familia, în Copenhaga, pe Strandgade, în centrul vechi, lângă canal.

... uneori globul are zăpadă falsă înăuntrul ei și de fiecare dată când un copil întoarce globul cu capul în sus și apoi îl așază pe masă din nou, începe să ningă în glob în globul ăsta, care e capul tău, dacă ți-ar da la o parte părul ar descoperi globul de sticlă și pe mine înăuntru rătăcind singur căutând o ieșire, nu ninge aici sunt doar eu într-o pădure fără sfârșit și vocea din capul tău care a îmbătrânit nu mai există scăpare pentru mine voi ajunge și eu, în curând, una din acele povești, acele voci, care vor fi lăsate deoparte așa stau lucrurile în mintea ta mă adâncesc, fără să știu, tot mai tare în uitare, uitarea ca o mulțime deasă de copaci printre care nu se zărește aproape nimic, poate doar iarna când zăpada face trunchiurile să apară ca niște oameni ce stau neconținți, neobosiți, în picioare în zăpada adâncă e aproape genetic, există oameni care se zice pot să recunoască un copac sau altul doar bazat pe sunetul pe care îl face vântul când se mișcă printre ele, nu există scăpare toți naratorii care au existat vreodată au ajuns așa cu o voce îmbătrânită, au uitat toate poveștile ți-am mai spus, nu te poți opune uitării orice ai face nu ai puteri asupra ei dar e și asta o poveste de acum va trebui să spui tu povești când ți-am spus că exist doar în mintea mea, nu am vrut să spun că tu m-ai creat deloc eu exist acolo fără să mă fi creat cineva m-am agățat de tine când ai avut nevoie de o voce ca a mea, și am rămas cu tine, să rămâi e un dar, cel mai frumos dar așa cum ți-am mai spus, și ni l-am dăruit unul altuia, cartea pe care am început să o scriu, cumva crezând că în ea îmi voi îneca amarul, după o vârstă, singur nu mai există ani ci amar era portretul soției mele de când a murit, portret fără însușiri, ca și al meu, mă cheamă Lazăr și nu exist cu adevărat...



◆ MARTIN KUMAMOTO* (Japonia)

Camera de studiu(fragment)

În majoritatea *love hotel*-urilor japoneze puteai regla lumina de la un panou aflat de obicei la capătul patului. Puteai seta și intensitatea, dar și ce lumini să rămână aprinse și uneori chiar și anumite tente de culoare. Taiichirō alesese o tentă plăcută și puțin difuză, dar am putut cu toate astea distinge suficient combinația de culori de pe canvas-uri. Încercam să găsesc o modalitate de a combina caligrafia japoneză tradițională pe care o învățasem cu pictura în acrilic, iar liniile subțiri de negru care tăiau parcă pânza pe fundalul bogat în roșu și albastru și galben îmi atrăgeau în mod special atenția.

Mi-am imaginat caracterul japonez *utsu*, care desemna ideea de depresie. Avea foarte multe linii și bănuiam că japonezii care știau să-l scrie trebuie să fi fost numărabili. Mi-am imaginat un fundal negru și pe el liniile *kanji*-ului atârând grotesc și în același timp devorator într-o combinație bolnăvicioasă de roșu, galben și alb.

Nu știu de ce, dar mi-am adus aminte de Juan Pablo Castel, „pictorul care a ucis-o pe Maria Iribarne”, personajul principal din *Tunelul* lui Ernesto Sabato. „În orice caz, exista un singur tunel, întunecat și singuratic: al meu, unde îmi petrecusem copilăria, tinerețea, întreaga viață”. Și eu, ca și el, nu puteam să fiu decât un privitor prin hublou la peisajul oamenilor fericiți din afara tunelului, incapabil de a fi fericit eu însumi. Cu câteva zile în urmă o cunoștință mă invitase la o drumeție împreună cu alți trei prieteni ai ei. Am urcat pe o potecă lejeră în preajma muntelui Rokko din prefectura Hyōgō și la coborâre am trecut printr-o grădină publică plină de pruni înfloriți. Am văzut cum toți cei de față erau foarte entuziasmați de miile de petale alb-rozalii care dominau toată valea și cum au făcut bineînțeles zeci de poze. Ulterior m-am gândit că atunci, ca întotdeauna, nu mă putusem bucura. Toate bucuriile mele erau mai mult un fel de temporare exaltări interioare, dar bucuria aceea simplă pe care oamenii o trăiau la contactul direct cu realitatea înconjurătoare îmi scăpa. Ceva din mine rămânea

* Martin Kumamoto este pseudonimul literar al unui scriitor român care locuiește în Japonia. Cu banii strânși ca salăhor în UK, în 2005 se decide să urmeze cursurile Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București. A fost muncitor în fermă, paznic de noapte, administrator de rețea, instructor de japoneză plătit cu ora, traducător în uzină auto. În 2013 a primit o bursă de cercetare de la guvernul Japoniei. A scris câteva articole în japoneză în reviste ale asociațiilor de studii literare din Japonia, unde în 2020 a primit titlul de doctor. În prezent își împarte timpul între meseria de profesor și pasiunea pentru caligrafie japoneză și aikido. Manuscrisul romanului de față a fost premiat la concursul național de debut „Rețeaua Literară” din 2024.

captiv în „tunel” și nu putea decât să se uite la bucuria reală a celor din afara lui.

Într-o zi, cel mai probabil să fi fost pe la începutul gimnaziului, mă întorsesem acasă de la școală la prânz. Nu știu din ce motiv tata ieșise mai devreme de la serviciu în ziua aia și stătea la masă. Deși era o regulă în familie să zic un „săru’ mâna” când mă întâlneam cu oricare dintre ai mei, dintr-un motiv inexplicabil, dintr-o stânjeneală ciudată, am intrat atunci pe ușă și nu am zis nimic, nici „săru’ mâna”, nici „poftă bună”, deși m-am gândit că trebuia să zic.

Nu am apucat să-mi las ghiozdanul jos pe linoleumul de la intrare, că tata, de la masa din bucătărie unde era așezat, mi-a strigat:

— Ieși afară și mai intră odată.

Bineînțeles că am înțeles care era problema și, deși un gând de răzvrătire mi-a trecut prin minte pe moment, nu am putut să rezist fricii pe care tatăl meu o exercita asupra mea și am ieșit pe ușă, apoi am intrat din nou, de data asta spunând, după câteva clipe de ezitare, „poftă bună”, „săru’ mâna” sau „bună ziua” – nu-mi mai aduc aminte exact ce. Ura din privirea tatălui meu, în schimb, nu am putut să o uit niciodată. Nu era prima oară când eram dominat, când mi se anihila orice voință și încredere în mine. Ura – căci nu găsesc alt cuvânt mai potrivit să exprime ce putusem să citesc pe fața tatălui meu atunci –, acea ură mi-a rămas întipărită în inimă precum erau marcate la țară vacile cu fierul înroșit. M-am întrebat de multe ori ce putusem să fac atât de greșit, copil fiind, ca să fiu privit cu ură.

După ce de-a lungul anilor mă alintase cu „Martinică”, Maria, și ea, alesese într-un final să-și întoarcă către mine fața marcată de ură. Își vopsise părul. Era acum blondă și-și pusese poza cu noul *look* ca avatar pe WhatsApp. Era o privire rece, aproape crudă. Săptămâni întregi, înainte să decid să șterg de tot prostia de aplicație, aia a fost singura imagine a Mariei pe care am contemplat-o zi de zi, căci sub pretextul că internetul nu merge bine în apartamentul închiriat de școală la care lucra, nu mă mai suna.



◆ DAN CĂILEAN

Umbre

În anumite nopți cu lună plină, umbrele se desprind de ființe și se întâlnesc să discute. Umbrele își aleg cu grijă acele nopți și unul dintre factorii cei mai importanți este ca luna plină să lumineze cât mai strălucitor, cu acea impresie de argintiu pogorât peste mantaua întunericului. Niciun nor nu trebuie să tulbure momentul în care o parte dintre umbrele celor care viețuiesc în clădirile învecinate își dau întâlnire pe locul mărginit de aceste clădiri. Este, de fapt, un spațiu între blocuri, cu alei și borduri betonate, cu cât mai multe mașini parcate și cu petice de verdeață ofilită.

Umbrele încep să-și facă apariția, puțin după miezul nopții. În general, majoritatea lucrurilor misterioase se petrec în preajma miezului nopții, iar umbrele, cele care doresc să participe, nu vor să se abată de la regulă. Nu se știe când au început aceste întâlniri, nici cine le-a inițiat. Cert este că toate umbrele simt imboldul de a participa, ca un soi de vibrație. În schimb, nu toate dau curs acelei vibrații, deși o frântură de curiozitate le macină și le ispitește. Cine știe? Poate odată și odată se vor duce, dar până atunci preferă să rămână răsucite ca un sul în preajma ființelor adormite în întunericul locuințelor, așteptând ca, în momentul în care razele soarelui să lumineze trupurile ridicate, să țâșnească desfășurându-se și întinzându-se, lipindu-se de ființe.

În schimb celelalte se preling pe sub ușile de intrare în apartamente, alunecă pe scări asemeni unor reptile late și întunecate, apoi ies afară, unduindu-se pe betoanele trotuarelor. Sunt unele care, profitând de ferestre deschise, curg, asemeni unui fluid negricios, în jos, pe pereții blocurilor. Se adună, încet, încet, trec unele pe lângă altele, studiindu-se, încercând să se simtă reciproc. Multe dintre ele se cunosc, altele sunt mai noi, fiind atât dornice de cunoaștere cât și subiect de curiozitate din partea celor mai vechi. După această scurtă plimbare, umbrele se retrag înspre pereți, se ridică pe aceștia, astfel încât, unele lângă altele, drepte, stând în picioare, să se poată vedea, să se poată percepe.

Un șir de umbre negre, de jur împrejurul pereților. Unele mai înalte, altele mai scunde. Unele mai slabe, altele mai dolofane. Unele de bărbați, altele de femei, acestea din urmă, pentru a nu exista dubii, preferând să stea în profil. Unele lucruri nu pot face distincții și

pentru umbre nici nu contează: vârsta și aspectul fizic exterior, care pentru ființele umane sunt atât de importante și, uneori, relevante. Cauzând, în schimb, multe bătăi de cap și mult stres.

Așadar, umbrele sunt înșirate de-a lungul pereților, asemeni unor soldați întunecați, nemișcați, care se studiază reciproc. De fapt, toate așteaptă ca o primă umbră să deschidă discuțiile. Aceste discuții nu vor fi auzite de cineva, în afară de celelalte umbre. Deoarece umbrele nu au glas. Nu strigă. Nu vorbesc. Sunt tăcute. Asemeni nopții scăldate în argintul lunii pline. Știu ele, umbrele, să-și aleagă nopțile și pot influența, preț de câteva ore, mișcarea eventualelor ființe plimbărețe nocturne. Care fie pe jos, fie cu mașini, le-ar putea tulbura reuniunea. Din momentul în care se adună, nimic și nimeni nu le deranjează.

Umbrele nu vorbesc, dar comunică. Se simt, comunicarea dintre ele curge ca o vibrație. Percepția ține loc de glas.

– Sunt atât de fericită! În momentul în care am simțit semnalul că urmează să ne întâlnim, pur și simplu nu am mai avut răbdare... Îmi venea să-mi las baltă ființa și să vin, vibrează o umbră feminină, cu bust generos.

– Mă simt atât de bine, confirmă, cu o vibrație gravă, umbra unui bărbat înalt și slab. Să stai drept, după atâta vreme... Aș vrea să dureze o veșnicie... În rest, fie tot întins pe jos, undeva în jurul ființei, fie frânt pe spațiile dintre trotuare și pereți, fie înfășurat sul noaptea... Cât de bine e să stai drept!

– Știe cineva vreo soluție să pot scăpa de ființa mea?, întreabă o altă vibrație de bărbat, de această dată aparținând unei umbre ceva mai scunde, dar cu forme pronunțate de mușchi. Eu altceva îmi doresc de la existența mea, nu numai ce vrea ființa... M-a purtat la sală, am făcut forță, nu zic... arăt bine – pentru convingerea tuturor își încoardă mușchii brațelor, iar de undeva, din lateral se simt vibrațiile unor chicoteli feminine – dar m-am săturat... Mă poartă prin cluburi, eu trebuie să mă fac sul fiindcă acolo e cam întuneric, uneori toată ziua... apoi seara se încaieră cu unul sau cu altul, eu iar sunt sul, până într-o zi când va băga careva cuțitul în el și nici ființa, dar nici eu nu vom mai exista... iar eu vreau să exist... Cu, sau fără el! Știe cineva...?

– Eu una n-am auzit de așa ceva... Vibrația e a unei femei în vârstă. Văzută din profil e puțin gârbovită, are și umbra unui toiag cu care se sprijină, iar vibrația este tremurândă. N-am auzit... Mai ziceau umbrele bătrâne, în tinerețea mea... era un alt loc în care ne întâlneam... că ar exista ceva umbre de vrăjitoare care pot descânta să te scape de ființă și să devii liber...

– E adevărat?, întreabă umbra cu mușchi... E adevărat? Să mă dau mai aproape, să-ți simt vibrația mai bine... Zis și făcut. Se prelinge până lângă umbra bătrână, împinge una dintre umbrele aflate lângă aceasta, urcându-se, de fapt, peste aceasta și obligând-o să plece și se ridică vibrând triumfător. – Hai, spune mătușă... spune ce-ai auzit!

– Ei, ezită umbra bătrână... nu sunt sigură că e adevărat... Nu știu dacă se poate... Eu doar am auzit zvonuri, nu știu să se și poată...

– Ai zis că bătrânii tăi știau ceva, se rățoiește umbra cu mușchi, ridicând un braț gigantic raportat la statura firavă a umbrei bătrâne. Eu vreau să fiu liber!

– Lasă femeia în pace, vibrează umbra bărbatului înalt și slab... Toți știm că sunt doar povești... Auzi, umbre de vrăjitoare! Povești și înșelătorii...

– Dragii mei, vibrează din nou, tremurând, umbra bătrânei, poate că nu sunt chiar povești...

– Deci e adevărat!, triumfă umbra cu mușchi... Spune, mătușă, spune...

– Se zice, spuneau umbrele bătrâne, că undeva, la marginea de nord a orașului stătea, nu știu dacă mai stă, o vrăjitoare tare bătrână care comunica cu umbra ei. Iar umbra îi era devotată întru totul vrăjitoarei. Și atunci când la vrăjitoare veneau diverse persoane pentru descânțece, umbra ei povestea cu umbrele persoanelor. Și pentru acelea care nu mai voiau să rămână cu ființele, vrăjitoarea făcea nu știu ce, iar ființa pleca de acolo fără umbră...

– Iar umbrele sunt libere! Să facă ce vor ele!, izbucnește, din nou, umbra cu mușchi.

– Ce prostie, vibrează umbra bărbatului înalt și slab. Cine-a mai auzit de ființe fără umbre? Nu că și-ar da seama că nu mai au umbre... sunt atât de nepăsătoare ființele în ceea ce ne privește, încât sunt sigur că nu și-ar fi dat seama... dar asta nu înseamnă că e și real...

– Mă simt nevoită să intervin și să vă spun că nu tot ceea ce este considerat imposibil nu poate fi real, se aude vibrația feminină, plină de gingășie a unei umbre filiforme, care stă lipită de o umbră bărbătească, la fel de firavă. De exemplu, faptul că noi ne întâlnim aici, în anumite nopți, este cât se poate de real pentru noi, iar pentru alții pare imposibil... Și așa cum în aceste momente suntem rupți de ființele noastre...

– Suntem rupți doar până când știm că trebuie să ne întoarcem... Simțim asta și nu putem face altfel. Umbra bărbatului înalt și slab este cât se poate de convinsă. – Suntem meniți să ne întoarcem. Asta este!

– Din păcate, susură umbra feminină gingașă. Și eu mi-aș dori să existe o soluție, dar nu pentru a fi liberă ci – se simte o fâstâceală – pentru a fi împreună cu... Și toate umbrele văd cum se strânge lângă umbra bărbătească firavă, din dreapta ei. – Noi doi am vrea să fim tot timpul împreună, dar ființa mea are o ființă bărbat cu o umbră pe care, pur și simplu, nu o suport... la fel și cu ființa lui... Iar noi ne-am cunoscut, întâmplător și am simțit imediat că ne iubim... Din păcate nu putem fi împreună decât în nopțile când suntem înștiințați că ne putem întâlni... Aici... Câteva ore... Atâta tot...

– O, dragii de voi, vibrează umbra de femeie cu bust generos. De-aș putea aș lăsa să-mi curgă o umbră de lacrimă, atât de emoționată sunt... Și eu sunt profund nemulțumită de ființa

mea!, vibrația își schimbă tonalitatea, devine tăioasă, dură. – Mie personal nu-mi place cum arăt. Bustul ăsta atât de mare... nu știu cum să vă spun... mie mi se pare exagerat...

Se pare că o parte dintre umbrele de bărbați nu prea este de acord cu afirmațiile acestea, astfel încât se pot percepe vibrații de dezaprobare.

– Lasă! Ce știți voi? O umbră de femeie care arată bine trebuie să fie proporționată... Înainte, când ființa mea era mai normală, aveam o siluetă impecabilă... Acum arăt ca și cum sunt gata să explodez!

– Păi dacă sunteți atât de mulți nemulțumiți, aș vrea să vă spun că și eu sunt alături de voi, se simte vibrația umbrei bărbatului înalt și slab. Vă spuneam că nu mai suport să fiu târât pe jos, să fiu, mai mereu, cu o jumătate pe pereți, ori pe stâlpi... Îmi doresc să stau drept! Să fiu drept!, vibrația este cât se poate de convingătoare.

– Și eu m-am săturat de ființa mea... Și eu... Și eu, se simt din ce în ce mai multe vibrații ale umbrelor înșirate de-a lungul pereților. Vrem să fim umbre libere!, devine sloganul vibrat de toți cei prezenți.

– Păi vedeți?, vibrează triumfător umbra bărbatului cu mușchi. Vedeți că toți vă doriți același lucru pe care l-am spus eu de la bun început? Ați crezut că spun prostii, dar acum îmi dați dreptate: ne-am săturat de ființele noastre! Fiindcă vrem să fim liberi!

– Fiindcă nu le pasă de noi!, vibrează puternic o umbră scundă și dolofană, fără a fi clar dacă este de bărbat sau femeie.

– Fiindcă ne-am săturat să fim legați de ele, să facem doar ce vor ele, vibrează o altă umbră.

Vibrațiile umbrelor sunt tot mai vehemente. Pentru că umbrele, ca și ființele, au doar nevoie de un imbold pentru ca o nemulțumire singulară să găsească suport și susținere colectivă mult mai repede decât și-ar imagina mulți. Astfel că o întâlnire care se presupunea a fi una liniștită, așa cum fuseseră cele de mai înainte și la care să se schimbe doar impresii și păreri despre existența de umbră, se transformă într-o adevărată revoltă împotriva ființelor. Normal că a ființelor, deoarece umbrele acestora coborâseră la întâlnire. Umbrele lucrurilor, ale blocurilor și ale mașinilor, sunt și ele prezente, dar asemeni celor ce le aparțin nu pot simți, nu pot vibra. Sunt inerte. Sunt umbre de lucruri. Doar asistă.

Umbra bărbatului cu mușchi devine un gen de lider al revoltei și se agită cel mai mult, gesticulând cu brațele-i uriașe. Umbra de femeie cu bust generos se rotește, când spre stânga, când spre dreapta, încercând, probabil, să argumenteze cele spuse anterior. Umbra femeii firave se strânge tot mai tare înspre umbra bărbatului firav de lângă ea, iar umbra bărbatului înalt și slab să străduiește să stea cât mai drept, își înalță cât mai mult posibil umerii și doar înclină aprobator din cap.

În acest tăcut, pentru urechile ființelor, vacarm, nicio umbră nu-i mai acordă importanță umbrei femeii bătrâne. Deși, la un moment dat, printre celelalte vibrații se percepe cea a umbrei cu mușchi: „Unde ești mătușă? Babo, să vii să ne spui unde o găsim pe vrăjitoare... Mătușă...”. Pe moment nu mai insistă, prins în vârtejul general. E clar! Toate umbrele doresc să scape de ființe, să fie libere și să ducă o existență independentă de a acestora. Ei bine, dacă ar fi fost să o urmărească vreuna dintre celelalte umbre, ar fi observat cum se ține tot mai greu dreaptă. Sau, cât se poate de dreaptă. Ar fi observat cum alunecă încet pe perete, tot mai jos, umbra toiagului nefiindu-i de niciun ajutor. Într-un final, doar umbra capului îi mai rămâne pe perete. Exact în acel moment, umbra bărbatului cu mușchi își mai rotește o dată capul și vibrează puternic: „Hei, mătușă, unde ești?”.

O vibrație de geamăt îl face să se uite în jos.

- Ce faci acolo?, o întreabă.
- Nu mă simt prea bine, vibrează slab umbra bătrânei... Simt că...
- Ce simți? Te rog să nu-mi spui că te simți rău, te rog..., vibrația lui devine rugătoare.

Te rog, trebuie să ne spui secretul... Unde o găsim pe vrăjitoare?

- Nu pot... Sunt slăbită... Ființa mea se duceeeee... În nord...
- Te rog babo! Nu te duce!... Nu muri, babo.... Ajută-ne...

Și pe fondul acestor vaiete și tânguiri, umbrele asistă la ceva ce nu mai văzuse niciuna dintre ele. Umbrei bătrânei îi alunecă și capul de pe perete, astfel că este complet întinsă pe betonul trotuarului. Nu se face sul așa cum s-ar fi așteptat cei mai mulți ci devine, brusc, strălucitoare. Asemeni obiectelor peste care luminează luna plină. Devine tot mai strălucitoare și apoi, la fel de brusc, se stinge și dispare. Cu toiag cu tot.

După acest incident neașteptat, nu se mai aude nicio vibrație. Au asistat cu toatele la stingerea unei umbre. La dispariția ei. Urmare a morții ființei ei. Undeva, deasupra lor, într-unul dintre multele apartamente. În care, pentru moment, vor fi nevoite să se reîntoarcă, să se facă sul și să aștepte zorii pentru a reîncepe alergătura zilnică, legate de ființele lor.

Nu mai au putere să vibreze una către cealaltă. Nici măcar umbra bărbatului cu mușchi, devenită, dintr-o dată, gârbovită. Învinsă. Pentru moment. A sperat pentru câteva momente. Cu toatele au sperat. Apoi au trăit experiența a ceea ce le așteaptă și pe ele. Mai devreme, sau mai târziu. Independent de voința lor de umbre. Atunci când ființa lor va dispărea, vor dispărea și ele. Vor fi mereu și mereu legate de ființele lor, vor fi mereu umbre.

– Cu toate acestea eu m-am simțit bine, se face simțită vibrația umbrei bărbatului înalt și slab. Da! M-am simțit teribil de bine! Am stat atât de mult drept, încât cred că voi putea suporta umilința zilnică de a fi târât pe jos, începând de mâine dimineață, până la viitoarea noastră întâlnire... Atunci voi sta din nou drept!

– Eu nu mă simt deloc bine, vibrează umbra celui ce fusese pentru atât de puțin timp lider. Nu! Nu mă simt bine deloc... De ce nu a mai așteptat puțin? Cred că am fi reușit să aflăm mai multe...

– Și dacă am fi aflat, ce?, vibrează umbra femeii cu bustul mare. Să presupunem că vrăjitoarea aia există, pe aici, pe undeva. Cum am fi putut ajunge acolo? Cum am fi putut să ne conducem noi ființele să ne ducă... spre nord? Doar știm că nu noi dirijăm ființele ci ele ne poartă pe noi... pe unde vor ele...

– Poate am fi putut... poate am fi putut, nu-și pierde speranța cel cu mușchi, deși în vibrația lui se simte aceeași descurajare... Poate mai încercați să aflați câte ceva... poate...

Practic, nu mai e nimic de comunicat, de vibrat. Vine semnalul că umbrele trebuie să se retragă, fiecare spre ființa ei. Așa cum veniseră, tot la fel alunecă pe scări, în sus, ori pe pereți spre deschizătura ferestrelor. Va veni o altă noapte cu lună plină, se vor întâlni din nou și, cine știe, poate că vor găsi o cale să-și obțină mult dorita libertate. Cu sau fără vrăjitoare.

Până atunci, rămân doar visele unor umbre: bărbatul cu mușchi să hoinărească de capul lui, femeia cu bustul mare să nu mai fie dependentă de capriciile altuia, bărbatul înalt și slab să stea cât mai drept, iar îndrăgostiții, ei, îndrăgostiții... ei bine, să se iubească! Simplu, nu?

Peste spațiul dintre blocuri se lasă o liniște și mai mare decât cea de până atunci. Luna plină se pregătește să treacă înspre asfințitul ei, mișcând lin umbrele clădirilor și mașinilor. Și parcă din dorința expresă de a sparge monotonia acestui sfârșit de noapte, vibrând schelălăit, umbra unui câine se ivește, de undeva dinspre colțul blocului. Alunecă rapid pe trotuare și ajunge într-un colț mai întunecat unde se face sul lângă trupul încovrigat al ființei lui câine. Care doarme, respirând ușor.

Iar undeva, în partea de nord a orașului...



◆ ANA BLANDIANA

Poeme

La cules îngerii

... Din când în când
Un pocnet înfundat
Ca la căderea
Unui fruct în iarbă.
Cum trece timpul!
S-au copt și-au început să cadă
Îngerii:
S-a făcut toamnă și-n cer...

Ora

Oasele mele de-argint
În jurul cărora
Se torc lungi orbite de sori
Luminând disperării,
Simt că se-apropie ora
Anunțată de atâtea ori.
Totul e pregătit,
Înșiră-ți, stăpâne,
Generațiile mute de sclavi
Sub catarg!
Valurile mării se trag
Ca niște gingii bătrâne
De pe dinții bolnavi.

Alb pe alb

Scriu cu alb pe alb
Deși știu că nimeni
Nu va putea să citească,
Nici chiar eu,
După ce voi fi uitat ce am scris.
Binele este întotdeauna
Greu de înțeles –
E mai ușor să accepți un eres
În paradis
Decât o jertfă benevolă omenească.

Mă încăpățânez
Să scriu alb pe alb
Deși mi se spune
Să folosesc cel puțin
Litere cu sclipici,
Când desenez ramuri de măsline
Sau fapte bune
Plictisitoare.

Dar,
Acum și aici
Nu am decât o culoare
Care poate
Să le cuprindă pe toate

Și scriu cu alb pe alb
În zadar.

Râul cu un singur mal

Moartea pe malul căreia stau
E numai o clipă de întrerupere,
Cât să te hotărăști
Să intri cu picioarele în apa rece ca gheața
Și să pășești înghețat pe pietrele lunecoase
Până la celălalt mal.

Nu mi-e teamă de traversare
Mi-e teamă de clipa în care
Țărmlul părăsit dispăre-n aval
Ca și cum moartea ar fi un râu
Neîn stare să aibă
Decât un singur mal.

Îți aduci aminte plaja?

Îți aduci aminte plaja
Acoperită cu cioburi amare
Pe care
Nu puteam merge desculți,
Felul în care
Te uitai la mare
Și spuneai că m-ascuți?
Îți amintești
Pescărușii isterici
Rotindu-se-n dangățul
Clopotelor unor nevăzute biserici
Cu hramuri de pești,
Felul în care

Te îndepărtați alergând
Înspre mare
Și-mi strigai că ai nevoie
De depărtare
Ca să mă privești?
Ninsoarea
Se stingea
Amestecată cu păsări
În apă,
Cu o aproape bucuroasă disperare
Priveam
Urmele tălpilor tale pe mare
Și marea
Se-nchidea ca o pleoapă
Peste ochiul în care-așteptam.

Oh, trupul tău

Oh, trupul tău îl văd printre cerneală,
Cerneala-nămolindu-ne și-n somn
Ca o sudoare acră, animală.
Vreau să te-ajung
Și degetele-mi lunecă,
Nu te mai văd,
Abia te-aud,
Spune-mi, mai spune-mi
Că la fel ne-ntunecă
Vârtejul în care m-afund.
Te chem,
Dar violent ca dintr-o rană
Cerneala izvorăște între noi.
Mă mai cunoști, mă mai aștepti,
Mă mai îngădui înapoi,
Mă mai primești
Din vânățul noroi?

Mai vii
Peste câmpii albastre,
Mări pustii,
Înlăcrimat și mut
Ca să îți pot întinde
O gură tremurată spre sărut
Cu buze-nvinețite de cuvinte?

Fără tine

Fără tine
Lumea îmi pare deodată mai mare,
Mai mare și mai fără rost
Ca o cameră nemobilată,
Ca și cum ar fi căzut
Câțiva pereți fără de care
Nu mai știu să spun
Cum a fost.
Știu doar că nu se vede nimic
Până în zare,
Fără să înțeleg zarea ce e, de fapt.
La fel de străin de trecutu-n zadar

De viitorul sumar,
Prezentul nu mi-e un dar,
Ci un rapt.
Fără tine

Ce-ar fi să decidem să ne visăm

Ce-ar fi să decidem să ne visăm
Unul pe altul în același timp
ca și cum ne-am da întâlnire în vis?
Cum nu m-am gândit mai demult
la această soluție de compromis?

Nu trebuie decât să fixăm
Timpul și locu-ntâlnirii,
dar oricum, și oricând și oriunde ar fi
e sigur că noi suntem mirii

Care trebuie doar să adoarmă pe muchia
subțire-ntre lumi paralele
a unui stilet ce ucide și scrie
înfipt în iubire până-n prăsele.



◆ IOANA PĂTULEA

Poezii**afecțiunea noastră a crescut gradual cu emoticoanele**

vreau să știi ce gândesc, cum gândesc și ce fac, tot timpul
dacă nu iese mereu,
măcar la momente strategic alese să-ți fie dor.
patul, pereții, camera au un suflet,
eu mă desprind de propria viață, fără nici o credință. când cerul se închide ca o pleopă
peste orașul gri verzui te caut cu lumina de la brichetă.
cea mai firavă
libertate să ne distrugem reciproc și să ne placă.

inimile noastre
prin câte corpuri, locuri, șocuri
vor trece
până să-și găsească un mediastin nici prea mare, nici prea mic.

euforia nu vine mereu însoțită de glitter,
uneori e doar exces de zel, salivă și emoticoane.
ștrasurile umede se scurg spre claviculă și lasă dâre întunecate pe obraji.

și când toate imaginile dispar

și când toate imaginile din filme cu decoruri perfect ambalate
camere moderne, pline de lumină cu ficuși și cactuși pitici,
scrumiere de cristal, mobilă albă mată,
imagini din alte timpuri cu Jim care cântă pe podea
Elvis în Germania,
Anna Karina și Belmondo în mașini colorate, președinți americani și vedete americane și pastile de care n-ai auzit,
când toate imaginile astea dispar
și butaforia se disipează în aerul de mai, eu scot căpușe de pe câinii mei,
mă duc pe luncă și nu pot să cuprind atâta întindere
și mă gândesc la ce ar fi dacă,
la ce-aș fi făcut atunci cu mintea de acum și la greșelile viitoare.

apropie-te

notă pentru când o să dispar: caută-mă în cele mai mici locuri în care pot să mă ascund.

în colțurile tavanului, sub contoare de curent,
pe străzi înguste, sub o piatră neîntoarsă de
ani, între o buruiună și o doză de cola, într-o
țevă îndesată cu ambalaje, după un cauciuc
tăiat.

locurile mici au o siguranță caldă, îmi place să
fiu în umbră

(dar să nu mă uiți acolo)

niciun cântec pe care îl asculți nu e scris cu povestea ta în minte

ce desenezi atunci când aburești geamul de la
mașină? glumele intime care se nasc în mintea
ta,

scenele absurde din metrou, în WhatsApp-ul
cui rămân pe *seen*?

lângă cine vrei să stai în liniște când

petrecerea

se dizolvă în politică și reminiscențe?

când te trezești fierbinte și mahmur, departe
de corpul

tău,

în cine vrei să-ți faci culcuș?

cum ar trebui să mă suport, plină de
vulnerabilități și

frici, când știu din ce fel de femei mă trag?

să fii poet înseamnă să ai talent la scris sau la
lăsat

garda jos?

de îndată ce ai articulat un gând cât de sincer
mai poți să fii?

înainte să te cunosc

viața manechinelor se termină

când dispar din câmpul vizual, iar eu,

blocată în spații liminale,

îmi amintesc găurile și întârzierile, panica din
Zürich, mai mult decât îmi amintesc timpul
acolo.

e o idee mișto să umpli cu conținut golul care
nu e de fapt gol,

timp, spațiu, beton și petrol.

dacă nu le vezi, chiar nu există și totuși ți le
amintești

e ceva de melancolie și nostalgie și frică *ca trei
straturi de înghețată, care eventual într-un spațiu
sau altul devin unul*

spații liminale în care timpul nu înaintează

spații liminale ca niște pauze, scuze sau

something that kinda looks like something

something that kinda feels like something

something that's not there but you were

o ploaie e bună

și bătrânii noștri devin pământ nu l-ar vinde
niciodată

amână acte și împuterniciri și contracte

că timpul are răbdare și mai e până la vară

pământul e crăpat, o ploaie e bună, pământul
doare și timpul tălpile, mijlocul, ochii dor și
ei devin pământ,

dar pentru noi nu contează nimic nu ne mai
ține aici

**„these smiling eyes are just a mirror for the
sun”**

îmi e dor de fiecare început, de toate
diminețile,
în special cele
pe care nu mi le amintesc. când sunt agitată
mă concentrez pe *beat* și vocile devin țipete
mărunte.
mâinile se caută, se desfac,
ca perechile la cadril.

când spun că mă gândesc la tine

de fapt mă gândesc la oricine ar putea să mă
asculte. zilele devin scene dintr-un sitcom
fără niciun fel de tranziție și îmi văd visele,
fără să dau skip.
când totul se termină și creditele rulează,
lumina difuză se sparge
într-un șir lung de ADN și umbre fugare

ansamblul acelor vieți necunoscute

(aș vrea să știu cum să fac tot ce trebuie să fac)

10 noaptea, te-am găsit plângând pe o bancă,
plutind în noaptea de mai care ne sufocă.
ei cumpără înghețată, pâine și merg acasă.

4 dimineața, aceeași bancă, ne-am vorbit urât,
sub nimburi de umbră din jurul becurilor.

nu există absolut în știința simțurilor, nici
adoratie care să dureze,
doar claustrofobia și apăsarea secundelor
dinainte să adorm.

în interior am tot ce vreau

avem multe voci în capetele noastre și nu
doar ale părinților noștri.

ascult pe repeat *mazzy star fade into you*

apusuri violet bolnav și multe rezoluții
o să folosesc o cremă de față mai scumpă (*și
am folosit*)
nu o să mai fac sex din silă

(și am făcut)

nu o să mă simt vinovată

(și m-am simțit)

de natura ta
de lucrurile pe care nu le pot schimba
de tot ce m-a speriat și n-a fost nici măcar atât
de rău o să mă urc pe umerii tăi
să cad în mare fără să-mi fie frică

VIAȚA CĂRȚII



◆ TOMA GRIGORIE

Cum este să ceri dreptul la emoție

Poeeta craioveană, Nela Ene, își cere dreptul la emoție, la poezie, se poate înțelege, prin acest titlu semnificativ și incitant pe care îl atribuie celui de-al doilea volum de versuri, publicat la maturitate deplină. Este vorba despre cartea *Dreptul la emoție* (Editura Aius, Craiova, 2025), pe care a lansat-o de curând la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”, din Craiova. Acest volum vine după primul intitulat tot la fel de inspirat și expresiv: *Când ai venit pe jos din Rai* (2023), la aceeași Editură. Cum poezia n-are vârstă, cum se spune, nu e niciodată prea târziu ca ea să rupă crusta latenței.

Câteva date biobibliografice ale autoarei pe care le selectez de pe coperta a IV-a a cărții anterior enunțate. S-a născut în localitatea Cârlomanu de Teleorman, acum sexagenară, stabilită în Craiova și căsătorită cu regretatul poet craiovean, Ioan Anastasia. A fost certificată, într-un fel, ca poetă în 1989, primind Premiul I al USR și al Revistei *Viața Românească*. A participat la cenele vremii și a publicat în ziare și în reviste, printre care *Ramuri*, *Mozaicul*, *Tribuna Noastră* (Montreal) ș.a. A pierdut niște manuscrise, iar la publicarea în volum s-a gândit târziu, după încheierea perioadelor dificile, de inevitabile probleme familiale.

Cartea, *Dreptul la emoție*, este gardată de prefața semnată de Mihaela Albu, de postfața lui Petrișor Militaru, iar pe coperta a patra de subsemnatul. Prefața se încheie astfel: „Și dacă «Poeții sunt niște invadatori /care vor să te locuiască un timp», poezia o «locuiește» pe autoare încă de când, cum se confesează – tot metaforic – într-un fel de *autobiografie lirică*, «scriu poezie de când iarba îmi desena pe tălpi calea printre oameni»”. Petrișor Militaru conchide: „Ca orice volum de versuri autentic, «Dreptul la emoție» pune accentul pe latura biografică și confesivă, pe căutările pe care sufletul unei femei le are de la izgonirea din rai...” Eu sintetizez, între altele, temele variate ale cărții: «viața, moartea, dragostea, natura, lupta pentru supraviețuire și pentru aflarea identității, ca om și ca scriitor». Cartea, cuprinzând peste o sută de poeme, este structurată în două capitole mari: *Sufletul unei femei* și *Schimbări în paradis*, fără deosebiri esențiale, de fond sau stil, între ele.

Într-o apreciere de început, pot spune că versurile Nelei Ene, lucrate cu sensibilitate spirituală și cu abilitate cultivată, pot susține flama aprinsă în configurarea lor prozodică alternând stilul clasic, prin rimare liberă, dar și pe cel modern, printr-o așezare degajată în pagină, fără o aranjare strofică impusă. Element de modernitate este și ignorarea punctuației.

Scrie o poezie explozivă, persuasivă, bogată într-o diversitate de idei, sentimente, trăiri, emoții, iluzii și deziluzii, dar și atitudini și incriminări sociale, satire adresate potențailor vremii.

Își asumă viața și identitatea cu claritate și onestitate, își acceptă rolul jucat în existența fizică și spirituală, dar și în indezirabila fatalitate a finitudinii, conștientă că *nimic nu durează*, titlu de poem. Definește precis asemănările și deosebiri între cele două *luturi* din care au fost zămislite femeia și bărbatul, între cele două destine ale fiecărui gen. Apreciază dragostea perenă, reciproc acceptată care nu pune întrebări, eroina lirică fiind perpetuu în dialog animat cu iubitul prezent, dar mai mult anamnezic, cu cel din rafturile memoriei, plecatul la stele. Astfel, eroii îndrăgostiți sunt îndeosebi imaginari: „Nu te văd dar ești acolo mereu /dincolo de ceața prin care nu răzbat / razele tale limpede curcubeu /peste sufletul meu tulburat” (*Imperiul primăverii*).

În poezia Nelei Ene este bine reprezentat neoromantismul, dar și simbolismul prin sugestie și prin corespondența culorilor florale, prezente insistent.

Poeemele sunt imaginative, bine încopciate în structurile lirice originale, descriptiv sau reflexiv, surprinzând momente emoționale din viața auctorială, de la copilărie, la adolescență, la maturitate, trimițând imaginar și la nedorita extincție implacabilă. E preocupată de autodefinire ca poetă, reușind, în poezia titulară, un portret autoironic și ludic semnificativ și expresiv al profilului identitar și al rolului poetului în societate: „Poeții sunt invadatori /care vor să te locuiască un timp /să-ți împrumute pardesiul umbrela /când pe cheiul secolului e potop /și plouă cu aripi căzând...” (*Dreptul la emoție*). Deducem, de aici și din întregul poem, trimiterea la condiția poetului într-o societate pândită din interior și din afară, de calamități naturale și sociale. Este relevant și instinctul destinal al poetului de a încerca să fie salvatorul. Personal, poeta își asumă alegoric vina, fără vină, dar propune și incriminări pentru diriguitorii societății: „Nu mai cred în paradisuri promise și /recunosc toate acuzațiile de înaltă trădare /numai și numai din cauza mea va fi /următoarea eclipsă de soare /și-n instanța toamnei – onorată /pledez vinovată” (*Pledez vinovată*). Trecută prin furcile caudine al vieții, este înclinată și spre iertare.

Referințele societale și culturale, naționale și internaționale, își au izvorul în lecturi variate, despre viața umană reală și literaturizată, în cultura religioasă din textele biblice. Nume celebre, denumiri simbolice sunt introduse în poeme, cu semnificații corespunzătoare, pentru activitatea sau existența lor memorabilă în domeniul cultural-artistic sau religios fundamental.

Astfel, poezia Nelei Ene se sprijină pe mari piloni pereni pentru o largă cuprindere a existenței materiale și spirituale a lumii. Câteva nume sunt exponențiale: Brâncuși, Nichita, Bacovia, Ceaikovski, Cehov, din lumea laică, și din cea biblică: Dumnezeu, Adam, Eva, Maica, Pruncul, îngerii, paradisul ș.a.

Fără să exceleze intenționat, poate, în arhitectura poemelor, la folosirea mai insistentă a unor imagini poetice de excepție sau a unor figuri stilistice, am surprins câteva versuri și sintagme lirice memorabile: „păcatul ancestral /ascuns într-un măr /în care îngenunchează livezi”. „de ce n-aș fi eu aleasa zorilor /care cad în genunchi și mă cer de nevastă /c-un inel de lumină strecurat prin fereastră”; „când cade luna în genunchi printre nuci” ; „n-ar trebui să fii atât de singur /câtă vreme lumina își iubește umbra”. În aceste imagini poetice sugestive și impresionante, ca și în altele neevidențiate, își dă poeta adevărata măsură a talentului ei liric. Sper să pună accent mai abitir, pe construcțiile de acest fel, pentru dobândirea unei mai accentuate valori estetice în integritatea poemelor selectate cu grijă.

Apreciez în general poezia Nelei Ene din volumul *Dreptul la emoție* (Editura Aius, Craiova, 2025) ca fiind convingătoare și provocatoare la lectură, și chiar la punerea pe note muzicale, cum s-a întâmplat în ziua lansării.

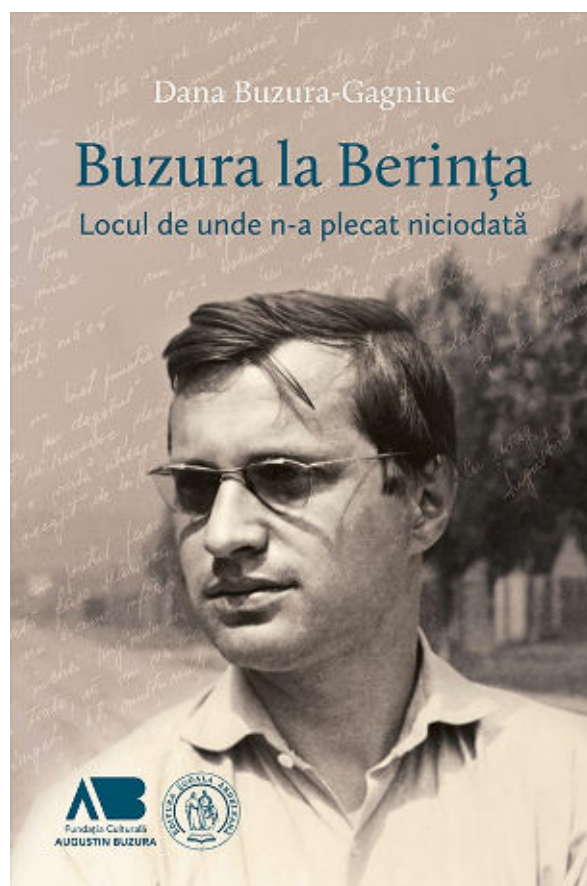
◆ ELENA ABRUDAN

Unchiul Augustin

Colega noastră Dana Gagniuc Buzura ne-a oferit o întâlnire cu scriitorul Augustin Buzura (1938-2017), în volumul *Augustin Buzura la Berinț*, apărut la editura Școala Ardeleană, la finele anului 2024. Când spun întâlnire mă refer la posibilitatea de a reciti fragmente din romanele în care scriitorul reînvie evenimente din copilăria și tinerețea sa sau descrie satul natal și împrejurimile sale. Pe de altă parte mă refer la portretul „unchiului Augustin” creionat de autoare prin consemnarea poveștilor bunicii sale, a relatărilor mamei și din propriile amintiri. Impresionant mi se pare faptul că în fața

ochilor noștri se înfiripă imagini mai puțin cunoscute ale copilăriei petrecută de scriitor în satul Berința, în casa părinților și bunicilor săi. Acestea sunt completate treptat cu drumurile făcute pe jos sau cu căruța spre școala din comună, apoi spre liceul din Baia Mare, spre Facultatea de Medicină din Cluj și, mai târziu, la București. Portretul scriitorului în copilărie și în tinerețe este întregit prin rememorarea rarelor vizite făcute de scriitor la Berința sau la Baia Mare, cu ocazia unor evenimente culturale organizate de școala și primăria din satul natal și revista Nord Literar împreună cu Fundația Culturală Augustin Buzura.

Imagina care m-a urmărit în timp ce citeam cartea este cea a unui copil și adolescent serios, liniștit, concentrat și profund. Urmând îndemnul mamei sale, scriitorul a parcurs câteva etape complicate, până la găsirea drumului în viață. Aptitudinile copilului care urma școala din Berința și au fost notate în catalogul clasei a III-a erau socotelile, scrisul și desenul. Ulterior el a făcut gimnaziul în comuna vecină, iar drumul spre școala din Copalnic-Mănăstur trecea printr-o pădure de stejar populată cu lupi și mistreți, drum în care dimineața mama lui, numită de autoare Mama Bună, îl petrecea cu lămpașul până trecea de culme și ajungea în comună. Era perioada întâlnirilor cu lupii și mistreții și cea petrecută la internatul din Mănăstur, iar după finalizarea studiilor gimnaziale parcă vedem aievea cât de anevoios era mersul pe jos sau cu un mijloc de transport, găsit ocazional, până la Liceul din Baia Mare, ani în care stătea în gazdă împreună cu alți copii din Berința, la doamna Pușcașu și la internatul liceului. Apoi au urmat anii plini de privațiuni și efortul de a se specializa într-o profesie pentru care nu avea



chemare, în perioada în care a studiat și a absolvit Facultatea de medicină din Cluj. Momentul prezentării Diplomei de Licență Mamii Bune care lua cele mai importante decizii în familie și insistase pentru o carieră de medic pentru fiul său nu este un triumf sau o satisfacție, ci este prezentat doar cu sentimentul împlinirii datoriei față de familia care l-a susținut. A urmat îndeplinirea aspirațiilor unui neam care înțelegea importanța educației și împlinirea vocației sale de scriitor o dată cu primirea premiului Uniunii Scriitorilor pentru romanul Absenții (1971), așteptare apariției cărților care au urmat, dar și mărturisirea regretului că nu a ascultat sfatul tatălui de a se face preot.

Mi se pare important că autoarea insistă să prezinte locurile și întâmplările legate de personalitatea scriitorului prin aducerea lor în prezent și reînvierea acestora, prin filtrul memoriei personale și punând împreună relatările obținute prin calitatea sa de jurnalist care nu se sfiește să pună întrebări incomode și apoi să consemneze răspunsurile, chiar împotriva voinței respondentului. Este clar că avem în față volumul unui jurnalist, care în ciuda implicării emoționale în subiectul abordat reușește să provoace mărturii importante ale membrilor familiei scriitorului și să-și păstreze luciditatea pentru a afla chiar și informații pe care respondenții nu vor să le dezvăluie. Autoarea reușește să strecoare printre întrebări și răspunsuri sentimentele și responsabilitatea care o animă în demersul său și să reflecteze la statutul ei de jurnalist care trebuie să-și păstreze imparțialitatea în ciuda fascinației și impactului major pe care l-a avut asupra sa personalitatea scriitorului, pe care-l numea cu drag „unchiul Augustin”. Cercetarea arhivelor referitoare la istoria țării, a Maramureșului, la comună, sat, instituții, presa vremii, întregește și aduce argumente în favoarea interpretării date de jurnalista Dana Buzura întâmplărilor și evenimentelor evocate de respondenții săi și identificate în cărțile și scrisorile lui Augustin Buzura. Apreciez alegerea autoarei de a reda conținutul scrisorilor lui Augustin Buzura păstrate în familie, pentru că lectura acestora dezvăluie cititorului trăsăturile definitorii ale personalității sale de om inteligent, perseverent, matur, preocupat de rezolvarea problemelor personale și de cele ale membrilor familiei și chiar a vecinilor și prietenilor, a celorlalți săteni. De multe ori sunt nuanțe ale unor atitudini poate semnalate deja în volum, iar acum citind scrisorile ni se pare că-l vedem și auzim aievea pe Augustin Buzura, așa cum l-am văzut într-o fotografie de maturitate sau imagine filmată. Desigur, în cazul lecturii scrisorilor din studenție, veridicitatea întâlnirii noastre cu scriitorul este facilitată de prezența scriitorului în pozele de familie și de fotografia de tinerețe care ilustrează prima copertă a volumului.

Toate acestea nu sunt prezentate în ordine cronologică, dimpotrivă, cititorul dornic să afle informații inedite referitoare la Augustin Buzura este obligat să rezolve puzzle-ul de amintiri, povești, descrieri ale satului și oamenilor locului, dar și a evenimentelor majore prin care au trecut aceștia, inclusiv familia scriitorului, încă înainte de nașterea acestuia, în perioada războiului și a comunismului care a urmat, până în prezent.

Astfel, autoarea aduce în atenția cititorilor ascendența aromână a familiei Buzura prin identificarea prezenței acestui nume în sudul Dunării la familiile de ciobani care au migrat spre Maramureș, unde s-au stabilit mult înainte de Primul Război Mondial, făcând parte din oastea principelui transilvan și fiind unii dintre notabilii bogați din Cavnic. Apoi, de-a lungul a trei capitole, printre povești despre rude, vecini și cunoscuți, autoarea vorbește despre bunicii ei. Portretul Mamii Bune se înfiripă din amintirile nepoatei și fiicei, din mărturiile lui Augustin Buzura identificate în scrierile sale și din poveștile bunicii despre oamenii și întâmplările care i-au marcat viața. Iată câteva din trăsăturile Anucăi Buzura, notate cu atâta drag și respect de autoare: „Mama Bună era superstițioasă, reținută, echilibrată, înțeleaptă. N-am văzut-o niciodată plângând, dar nici râzând în hohote. În schimb, am văzut-o uimindu-se și apăsându-și gura cu degetele. Printre ele răzbătea uneori câte-un zâmbet discret, mai ales când auzea câte-un lucru demn de mirare...” (p. 106). Autoarea dedică un întreg capitol bunicului său, numit Tata Moș. Impresionant Portretul lui Ilie Buzura, tatăl despre care scriitorul mărturisește în „A trăi, a scrie” (2009): „A fost pentru mine un fel de legendă, pentru că nu vorbea niciodată despre ceea ce a fost în viața lui.” Totuși, autoarea identifică în documentele vremii și în amintirile mamei sale elementele care au marcat destinul bunicului: fiu al străbunicii Onița Ciupei și a unui inginer englez care lucra la societatea cu capital englez din Cavnic, Ilie Buzura a fost dezmoștenit și a dus o viață grea muncind la București, apoi la minele de plumb care i-au afectat sănătatea și i-au provocat moartea. Singurele momente frumoase din viața lui Tata Moș par să fie îngrijirea florilor din ghivecele așezate frumos de-a lungul zidurilor casei, dar și cântecele și colindele acompaniate la tilincă care sugerează complexitatea personalității acestui bărbat puternic care era cunoscut mai ales pentru forța sa fizică și istețime. Autoarea recunoaște proiecția părinților scriitorului, Tata Moș și Mama Bună, în toți tații și mamele eroilor lui Buzura mineri, muncitori, mame: puternici, taciturni, înțelepți, având conștiința valorii de sine, dar înfrânți de asprimea vieții.

Reamintesc din nou că autoarea are abilitatea de a țese aceste mărturii și amintiri în pânza „brodată” cu descrierea locurilor, caselor, școlii, bisericii și a casei Popii din Berința, a drumurilor, a obiceiurilor și locuitorilor acestui ținut de legendă populat cu oameni gospodari dar și indivizi pripășiți în sat cine știe de unde, personaje pitorești al căror destin se intersectează uneori cu cel al membrilor familiei Buzura. Autoarea nu poate face abstracție de prejudecățile locuitorilor și ale vremii asupra acestor ciudați, dar le așază alături de alte amintiri, în scurte povești care proiectează întâmplările într-un timp și spațiu ce țin mai degrabă de lumea fabuloasă a începuturilor decât de perioada istorică în care s-au petrecut faptele. Și asta nu pentru că autoarea și-ar fi pierdut obiectivitatea sau ar fi alunecat în ficțiune, ci pentru că amintirile sale îl poziționează pe Augustin Buzura în ipostaza unui deschizător de drumuri, a unui veritabil erou cultural învăluit într-o aură de legendă și pe care autoarea are norocul să-l numească „Unchiul Augustin”.



◆ ION CRISTOFOR

Despre fraternitatea a doi exilați: Alexis Macedonski și Aron Cotruș

Fiul cel mare al celebrului scriitor Alexandru Macedonski, Alexis, născut în 1885, a moștenit capacitatea creatoare și temperamentul impetuos al tatălui, fiind educat încă din copilărie în direcția artelor plastice. A plecat la studii în 1905, iar în 1909, Alexis a terminat Accademia di Belle Arti din Florența. Ca artist plastic a fost influențat de simbolism și impresionism, dar a excelat în portrete (inclusiv reprezentări ale tatălui) și în arta religioasă. Lucrările sale sunt apreciate în țară de Nicolae Tonitza, un pictor de obicei exigent cu arta confrăților tineri. A expus la Cercul Artistic, dar și la Salonul Oficial. O bună parte din activitatea pictorului s-a desfășurat peste granițe. Activitatea sa europeană e semnalată în presă până în 1943, când a expus la Madrid, după ce, în 1936 îi fusese consemnată și o expoziție din insulele Baleare. Presa din România urmărea cu interes colaborarea sa, ca scenograf și director artistic, la un film al celebrului regizor René Clair. Din păcate, în România s-au păstrat puține date, dar și puține lucrări ale pictorului, fiind inclus în lucrarea „Pictori români uitați” (2003) a lui Tudor Octavian.

Alexis Macedonski și prima sa soție, Solaro, de origine din Argentina, au contribuit la decorarea salonului poetului din cartierul bucureștean Dorobanți, cu celebrul tron, de pe care poetul rozelor oficia ca un nabab. Salonul, ce aduna tineri poeți în cenaclul lui Macedonski, arbora un fast ostentativ, în contradicție vădită cu umilitatea sărăcie în care marele poet intrase în ultima perioadă a turbulentei lui existențe.

Colaborarea tată-fiu, cu înființarea unui „Cerc al idealistilor” a fost întreruptă în a doua jumătate a Primului Război Mondial. După cum se știe, silit de sărăcie Alexandru Macedonski a rămas pe teritoriul ocupat și a colaborat cu câteva publicații ce sprijineau Puterile Centrale. Fiul său, Alexis, avea să fie angajat în armata română în zona Moldovei, ca artist pe lângă Comandamentul central al trupelor.

După cum se știe, în mai 1918, autoritățile retrase la Iași au semnat o pace separată cu Puterile Centrale, urmând o perioadă de mari pericole, în situația în care armata română era supusă la presiuni enorme în timpul avansării trupelor Antantei de-a lungul Dunării. Alexis Macedonski intenționa să se întoarcă la București în octombrie, anunțând că pregătește o

expoziție retrospectivă a picturilor sale, executate în zona neocupată a țării. Perioada armistițiului din noiembrie coincide cu o etapă neagră a poetului *Nopților*. Căzut din nou în dizgrație, traversând un veritabil calvar al sărăciei, poetul bolnav, având la cap pe Nichita și Alexis, a murit la București în 24 noiembrie 1920. În testamentul său, marele, nefericitul poet și-a îndemnat pe copiii să părăsească România („țara suferinței mele”) și să-și caute o nouă patrie. Dar iată întregul text, tulburător prin mesajul său:

„De la copiii mei prea iubiți, cer, când ei vor fi vârstnici, să părăsească țara unde am suferit și să caute să-și facă o patrie nouă. Regret că versurile mele le-am scris în românește, dar am fost născut și crescut aici și mi-am iubit țara mai presus de mine. Nu cer distrugerea lor, pentru că va veni o zi când modul cum am înțeles eu frumosul va fi folositor pentru înălțarea inimilor. Doresc României fericire, cu toate că m-a adăpat cu amar și că a fost pentru mine o mamă cu adevărat vitregă”¹.

Când autorul *Nopților* s-a stins, în 1920, pictorul s-a mutat în Italia, apoi în Franța. Implicat într-un conflict juridic cu mama sa, Alexis Macedonski a părăsit definitiv România după căsătoria cu studenta sa franceză, Simonne Friant, fiică a unui general. Au locuit cu cele două fiice ale lor la Pollença, pe insula Mallorca, până când au fost alungați de războiul civil spaniol. S-a întors la Mallorca după victoria lui Franco împotriva republicanilor, locuind acolo pe tot parcursul celui de-al Doilea Război Mondial și până în 1959. Deși a doua fiică a sa, Florita Macedonski Cantemir, s-a bucurat de succes atât ca pictor, cât și ca poet (a debutat la 16 ani, în 1952, cu volumul *Poesias de Florita* la o editură din Palma de Mallorca), soții Macedonski duceau o viață austeră, la limita sărăciei. Exasperați de sărăcie, au fost nevoiți să se mute pe continent. Fiul cel mare al poetului Macedonski a întrerupt legăturile cu țara natală, intrată în zodia nefastă a comunismului, dar a menținut contacte prietenești cu unii reprezentanți ai exilului românesc, inclusiv cu poetul Aron Cotruș, exclus din diplomatie. În ciuda marelui prestigiu pe care-l dobândise în Spania, a imenselor servicii pe care le-a adus țării și culturii române, la 13 noiembrie 1944, poetului Aron Cotruș i se comunică Decretul regal nr. 2134/1944, publicat în *Monitorul oficial* nr. 258 din 6 noiembrie 1944, prin care era exclus din activitatea diplomatică. Băteau alte vânturi ale istoriei, tăvălugul din Răsărit începea să-și facă simțită prezența.

Între cei doi exilați bătuți de soartă, se va întemeia o prietenie frumoasă, în ciuda atmosferei de bârfe, de vrajbă și dușmănie permanentă dintre membrii comunității exilaților români din Spania. Alexis va colabora cu revista *Carpații*, întemeiată de Aron Cotruș la Madrid. Se vor întâlni de multe ori la Madrid, dar și în Baleare, când Aron Cotruș va fi încununat cu un premiu pentru poemul dedicat lui Ramon Lull (*Cântec lui Ramon Lull*). Tot atunci premiul

¹ Simona Cioculescu, *Testamentul lui Macedonski*, în „România literară”, nr. 47, 1-6 decembrie 2004.

pentru pictură îi va fi atribuit fiicei lui Alexis, Florita Macedonski Cantemir. Poetul exilat Aron Cotruș, un temperament de revoltat ca și poetul *Noptilor*, va urmări cu interes evoluția pictorului și expozițiile lui de la Salonul independenților din Paris, din diverse galerii din Spania.

Alertat de prietenii săi spanioli asupra precarității în care trăia fiul cel mare al poetului Al. Macedonski, Aron Cotruș s-a simțit dator să informeze guvernul de la București și să solicite un sprijin material pentru acesta.

Iată adresa poetului Aron Cotruș către Mihai A. Antonescu:

„Madrid, 10 iulie 1944

Domnului Vicepreședinte al Consiliului

În Insulele Baleare, La Palma de Mallorca, trăiește, de mulți ani, cu familia lui, pictorul român Alexis Macedonski, fiul marelui nostru poet. Ani și ani a lucrat în singurătatea faimoasei insule, fără să tulbure pe cineva dintre ai noștri, cu zgomotul izbânzilor sau nevoilor lui.

Războiul civil spaniol, care a prefăcut în cenușe atâtea imense bogății, mușcă însă astăzi, prin răsfrângerile lui, din carnea și inima atâtor și atâtor pictori și scriitori, care au cunoscut odinioară, pe aceste meleaguri, succesele și belșugul.

Expoziții dintre cele mai desăvârșite se închid fără ca cineva să fi reținut un singur tablou.

La Palma de Mallorca, Alexis Macedonski și ai lui, luptă cu nevoi cumplite și fără nădejdi de îndreptare. Scriitorul spaniol Pedro Álvares, fost director al ziarului *Baleares* din Palma de Mallorca, întors de curând de acolo, l-a informat pe directorul presei spaniole, d. Juan Aparicio, că familia Macedonski trăiește într-adevăr momente tragice.

Nu mă gândesc, domnule vicepreședinte al Consiliului, la niciun fel de pomană pentru pictorul Alexis Macedonski, ci la o contribuție în direcția acțiunii noastre în Spania, pe care talentul, pregătirea și puterea lui de muncă o poate aduce, contribuție care să-i îngăduie să-și câștige, cu vrednicie, pâinea cea de toate zilele.

Articolele despre acest pictor pe care vi le trimit alăturat, nu au nevoie de nici o subliniere. Permiteți, vă rog, domnule vicepreședinte al Consiliului, asigurarea deosebitei mele stime și considerațiuni.

Consilier de presă, Aron Cotruș (semnătura olografă și ștampila: Legațiunea Română, Madrid, Serviciul Presei)¹.

După cum se știe, la 23 August 1944 regele Mihai face acea mișcare politică de arestare a mareșalului Ion Antonescu, cu repercusiuni grave în istoria unei țări aflate în război cu colosul de la Răsărit. Se subînțelege, date fiind circumstanțele politice, că scrisoarea nu a avut un efect

¹ *Manuscriptum*, anul XXIX, nr. 1-2(110-111), 1988, p.148.

practic, dar gestul poetului Aron Cotruș trebuie apreciat ca unul de fraternitate, de caldă prietenie consolidată în condițiile vieții printre străini. Citind corespondența dintre cei doi constatăm că gesturile de solidaritate nu lipseau. Iată doar un fragment din scrisoarea lui Alexis către poetul Aron Cotruș, între timp mutat în California: „Sosiră aici după Expoziția Floriței din Barcelona. Avu mare succes. Totuși: criză, deci «muchă musica y poco dinero»”. Și părintele Mircea nu numai că face tot ce-i stă în putere, dar ne ospăta și la el acasă¹.

Din aceeași scrisoare aflăm că pictorul se plânge că a îmbătrânit rău, că îi este dor de cel căruia i se adresează cu atâta afecțiune, afirmând „că „Madridul fără dta mi se va părea pustiu”².

Din Spania, de unde îi scrie, îi recomandă poetului din California (numit „marele și iubitul meu prieten”) „să-și păstreze integritatea sufletească și sănătatea abătută de mediul nefast și respingător materialist de care-mi vorbești”³.

Pictorul constată că patima pentru frumos și adevăr e împărtășită de prea „puțini în această lume de birtași” că „romanticismul așa zisul a cam murit de tot și de peste tot”, că decadența a cuprins mediul occidental și că, în fond, „Parisul nu mai e mare lucru”⁴. Pictorul e cuprins de deprimare („Artă, poezie, vacs! Pentru o lume de animale și de mișei”), speră să-și revadă prietenul bolnav din California, pe care-l încuraja să se reîntoarcă în Spania.⁵ Atâta doar că destinul avea să decidă altfel. În noiembrie 1961 autorul lui *Horia*, obișnuit să întindă „oricând și oricui o mână albă de frate” (cum scria Perpessicius într-o recenzie), se muta în stele, fiind înhumat în Cimitirul Holly Cros din Cleveland, oraș în care un văr al poetului, John Crăciun, avea o firmă de pompe funebre.⁶ Prietenul său, Alexis Macedonski, avea să-și ducă existența chinuită din exil până în 1971, când se va stinge la Tarragona, în circumstanțe „misterioase”⁷.

Astfel se încheia o pagină din prietenia exemplară a unor oameni de cultură din istoria exilului românesc, reprezentați ai unui popor trăind mereu învrăjbit, în diverse, tragice circumstanțe ale istoriei sale, care l-ar sili și azi să-și regăsească unitatea, singura cale de a-și recuceri măreția din anul Marii Uniri de la 1918.

¹ Ion Buzași, *Comemorări. Alexis, fiul lui Macedonski – scrisori către Aron Cotruș*, în „Discobolul”, Vol. XXIV, nr. 277-279, Ianuarie-Martie 2021, p. 283-292.

² *Idem.*

³ *Idem.*

⁴ *Idem.*

⁵ *Idem.*

⁶ Apud Aron Cotruș, *Opere II*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, variante și indici de Alexandru Ruja, editura Muzeul Literaturii Române (București, 2019), p. 716.

⁷ Alexandru Bilciurescu, *Amintiri indiscrete. Alexandru Macedonski și familia lui*, în „Ramuri”, nr. 1/1983, p. 8.

MERIDIANE LIRICE

◆ SILVANO TREVISANI (Italia)

Poet, istoric, romancier și jurnalist, este autor al mai multor volume de versuri, dintre care amintim „L'altra vita delle parole”, Edizioni Nemapress, 2012 și „Le parole finiranno, non l'amore”, Edizioni Manni, 2020.

În românește de Ștefan DAMIAN

Copii vântul

Copii vântul,
cu un mănunchi
de sparanghel mișcător
și cu cămașa descheiată până la brâu.

Te mișcai printre vorbe
aprinse de nostalgie,
de versuri care te-ar fi îmbătat,
atunci, cu numai un veac mai înainte.
Mai înainte de câmpurile încolțite de *youtube*
fluorescente, unde culegi
mănunchiuri de fraze, pe care nu le va mânca
nimeni
și ție îți place menta
dacă suspinul tău moare în direct.

Și-a doua zi
poate ești vântul
care cotrobaie printre muguri
ce mint, de pe această pantă
a unei primăveri neliniștite.

Și-apoi te desprinzi și adormi.

Circul

Cânta la mandolină
cu dinții,
să ne facă să naufragiem în kitsch.

Măinile noastre
biciuite de frig
numărau cu zgârcenie pe marginea pălăriei
monezile,
îndelung cernute în complexe
de vină ce încercau să cânte fuga.

Dar ce ne spuneau
notele indescifrabile
nouă, celor care treceam prin piață
căutând o emoție cu orice preț,
ca să ne autocompătimim? Îți mai aduci
aminte?

Râdeam fără rost înspre clovnul
care avea numai un dinte
să fluiere „*abat jour*.
tu ce răspândești o lumină albastră.”

Făcea aluzie la moartea
în întârziere și atunci.

Demontau cortul înspre seară
și noi stăteam acolo să ascultăm
litania smintită a întoarcerii.

Mamă mediteraneană

Să vorbești nu te costa mai puțin
decât să naști profeții
mărunte.

Copii mici
care la fiecare mângâiere
nășteau poezii.

Vorbirea pune simetria
și stâlpilor lungi
răspândiți de-a lungul mării.
Și-apoi plânsul ascuns

era prețul fericitei noi plecări.

Mamă de pe aceste pământuri, tăcerile tale
sunt bucuria mare a frumuseții,

așteptarea serii, întoarcerea,
bătându-ți joc de furtună cu privirea
numai o altă mamă

cu pânțele străpuns de durere le poate
înțelege

nici măcar vreun poet
suferind de slaba

sfârșire a metaforelor sale,
sau a fiilor care se duc în Nord, mărginind
speranța.

Binecuvântată ești tu fiindcă ai vorbit
numai dacă era ceva de zis, numai
dacă speranța trebuia hrănită.

◆ MARIA MISTRIOTI (Grecia)



Poeza Maria Mistrioti s-a născut în Arcadia greacă. Locuiește în orașul Chalkida din Evvoia, Grecia. A studiat la Facultatea de Asistenți Sociali și la un atelier pentru jurnalism. Inspirația sa, după cum declară, are origini în Odiseea homerică. A publicat multe volume de poezie și câteva studii literare. Este inclusă în antologii grecești și străine. Poeziile ei au fost traduse în engleză, italiană, poloneză, română, cehă, arabă, coreeană, spaniolă, ucraineană, mandarină. A participat la multe festivaluri internaționale de poezie și a fost distinsă cu premii literare grecești și internaționale. A primit o diplomă specială și medalia „Nikolaos Kriezotis” de la Prefectura Evvoia și Municipiul Chalkida pentru contribuția ei la activitatea culturală a Greciei. În 2004, în timpul Jocurilor Olimpice de la Atena, a fost distinsă cu Premiul de Stat, o medalie și o diplomă deosebite, de către Ministerul Culturii polonez. Premiul a fost acordat de Aleksander Kwasniewski, președintele de atunci al Republicii Polone pentru contribuția sa la istoria literaturii internaționale. A primit și alte premii și diplome numeroase pentru opera sa poetică, participând la multe festivaluri naționale și internaționale, cum am mai menționat, printre care și la cel de-al VIII-lea Festival Internațional de Poezie din România, Craiova, în 2024, primind premiul *Pour la Promotion des grands Valeurs Culturelles Mondiales* și Diploma „Mihai Eminescu”.

Prezentare și traducere Toma GRIGORIE

Poeme

Încă nu m-am detașat de basme
Îți scriu acum câteva cuvinte
Astfel încerc să cos
carnea sângerândă
Voi apropia primul cuvânt de ultimul
și vă voi trimite această scriere
precum un sărut amar
pe distanțele dintre noi

M-am străduit
să nu zugrăvesc doar amintirile
Se întâmplă de fiecare dată însă
Că îmi imaginam încă de la început
Rezultatul

Vorbesc simplu cu tine
precum cu acele țărânci
când plâng la despărțire
Ei pleacă în lume
cu o ramură de rozmarin

– talisman pentru călătorie -

Cu o rodie coaptă
care cuprinde lacrimile lor înroșite

Îți scriu
Cu vorbe simple
vreau să-ți spun
despre cele
care colindă prin puzzle-uri
prin aburii mărilor amare
care replică nopților
la plânsul Sirenei
și caută un alt orizont al lucrurilor...

Vorbesc cu tine
despre cele
care nu mai au drum de întoarcere
Despre cele
pentru care nu mai avem speranță
Îmi dau seama că știi
Deși mă întrebi totuși de ce plâng

Într-o zi
Se va vorbi despre noi
Despre florile de ciclamen

Mi le-ai dăruit
ca să-mi decorez rochia neagră
Fântânile
în oglinzile cărora ai pictat
pozele noastre intime
Într-o zi
se va vorbi despre noi
despre cele ce fac durerea să lumineze
ca și arborii care luminează sângerând
sub greutatea zăpezii

ÎN AMINTIREA MAMEI MELE
Care ființează în venele mele
Te-am întrebat dacă ești obosită
Mi-au spus că nu luminile ochilor tăi
Acum
Privesc pur și simplu ca la o fotografie
Mă străduiesc să-ți netezesc ridurile frunții
Să citesc și scrisorile trecute
Marginile buzelor tale sunt sculptate cu
amărăciune
Puternică și mândră ți-ai îngropat sângele
în ceața deasă
Într-un munte îndepărtat
Din Arcadia
Helen

◆ PIETRO EDOARDO MALLEGNI (Italia)

Pietro Edoardo Mallegni s-a născut la 1 iulie 1995 la Carrara. Printre cărțile de poezie publicate se numără *Il dedalo in me* (2013), *Il Dio Dada* (2015), *Neurocidio* (2020), *Il nulla* (2020) și *Profumo di liquirizia* (RP Libri, 2023). Poeziile lui au fost, de asemenea, publicate în antologii și au primit diverse premii și recunoașteri. Poeziile traduse fac parte din volumul „Între soare și singurătate” (Ed. Cosmopoli, 2025).

Traducere și prezentare de Alexandru MACADAN

În umbră singur

Ideile tale răcnesc
peste aurele mele de ocări.
Tăcerea ta mediocră
și ipocrizia ta tăcută
o arată pe adevărata tu.
Din inimă lașitatea
călărește scurtăturile subțiri
între tine și mine,
între iubire și dispreț.
Mi-am eliberat privirea
de ochii tăi și
mi-am așezat inima într-un pat de spini.
Îndoieli și convingeri se unesc
și timpul care a trecut
nu-l reneg.
Aș fi preferat să trăiesc, dar
am decis să te iubesc.

Ca stelele în jurul soarelui

Cu o ancoră de prisos
ne lăudăm că atașată

la timp târăște furtunile
romantice ale edificatului.
Și continuând și persistând
asistăm la mici
miracole minunate de o teribilă,
infinită și ancestrală frumusețe.
Desigur, la picături în mări adânci
putem da puține definiții și interes,
dar straturi nebuloase de lumină
încredințează
ultima suflare floare de viață picăturilor
de peste mare care mai ușoare și mai senine
trăiesc într-o margine superfluă, așteptând
să se scufunde.

Laș nocturn

Și, noi,
am încercat să spargem
această tăcere grea.
Printre ultimele rânduri
gri de coșuri îndepărtate
care aminteau casa,
printre norii de oameni,

tunau șoaptele noastre,
printre desenele melodioase ale cerului
vibrau vise stinse de durere.

Să fie uitarea noastră peste lume
cea mai frumoasă fantezie la care să aspirăm.

*

Întins pe absența mea,
ascult gâlgâitul soarelui,
turiștii, tinerețea,
idioțenia.
Și mă pierd, cu privirea,
în orizont, nisipul
printre picioarele mele, jos,
între siliciu și murdărie,
visez că mă înec.

*

Siluate în întuneric.
Siluate șoptind
râurilor pe care le seacă.
Se pierd în roluri,
în acoperișurile caselor,
încrustate în focurile ficatului.
Distanțele care funcționează.
Mi-am văzut intimitatea,
goliciunea visurilor mele
care vor să se schimbe,
în fiara care sunt.
Să mimeze nevoile mele:
să planifice mese și cheltuieli,
disconfortul de a fi noi înșine.
Meritul e al fructelor contrafăcute,
al fumogenelor în mâna puștoaicelor
vina; a oglinzilor.
Dincolo de interpretare,
și cerul
vrea partea lui de nebunie.